

OSZK HIRADÓ

XXV. ÉVFOLYAM 5 - 6. SZÁM

- 1982 -

omni. m. s. p. u. l. e. i. l. u. m. u. l. e. z
 i. e. u. a. r. i. g. i. n. a. l. i. t. a. t. e. r. u. m. p. a. r.
 q. u. i. d. e. s. e. p. t. i. m. i. s. i. n. t. e. r. u. m. u. a. r.
 p. i. m. a. l. i. n. i. s. i. g. n. a. t. i. s. u. l. t. i. m. u. n.
 l. o. n. i. s. f. i. c. i. o. r. t. a. l. e. r. i. n. u. m. u. l. a.
 a. l. i. q. u. i. d. e. s. e. p. t. i. m. i. s. i. n. t. e. r. u. m. u. a. r.
 p. i. m. a. l. i. n. i. s. i. g. n. a. t. i. s. u. l. t. i. m. u. n.
 a. l. i. q. u. i. d. e. s. e. p. t. i. m. i. s. i. n. t. e. r. u. m. u. a. r.
 p. i. m. a. l. i. n. i. s. i. g. n. a. t. i. s. u. l. t. i. m. u. n.
 a. l. i. q. u. i. d. e. s. e. p. t. i. m. i. s. i. n. t. e. r. u. m. u. a. r.
 p. i. m. a. l. i. n. i. s. i. g. n. a. t. i. s. u. l. t. i. m. u. n.

U. g. g. o. z. s. y. m. c. a. r. m. o. b. h. e. r. e. g.
 f. r. o. n. s. o. r. e. e. i. e. r. e. m. o. s. b. u.
 e. b. u. p. u. t. h. y. e. n. i. h. a. e. g. y. r. e.
 T. u. l. e. d. u. l. m. u. n. d. e. m. u. n.
 u. a. l. l. e. l. l. h. u. l. y. g. b. o. n. p. e. t. i. l.
 f. y. o. n. h. a. l. l. e. l. l. e. d. G. y. d. o. n.
 m. y. e. t. t. h. e. y. c. u. r. r. e. a. r. e. l. e. n.
 f. y. o. n. m. e. r. e. t. h. o. l. b. r. u. n. e. l. e. n.
 f. u. g. o. a. h. u. p. e. r. e. q. u. a. u. e. l. l. e. d.
 u. o. t. b. e. r. h. e. r. o. u. l. u. d. b. o. g. g. e.
 g. e. t. h. u. l. d. o. m. n. o. t. n. o. l. e. g.
 b. o. g. u. l. o. n. m. o. y. o. m. n. o. b. i. o. s. g. e.
 h. a. l. e. l. b. y. n. a. a. l. a. n. y. o. d. e. q. u. e.
 f. a. a. l. e. g. e. m. b. e. l. u. u. l. l. y. o. r. e. b.
 A. t. o. u. a. r. u. o. r. e. b. u. s. u. l. t. i. u. n. u. r. e. l.
 u. l. t. i. p. o. n. o. d. i. e. d. e. c. o. p. o. r. e. i. p. o.
 e. n. t. i. s. e. d. e. b. e. a. t. h. o. s. e. p. a. r. e. a. d.
 t. u. n. e. t. u. d. e. d. i. S. o. l. o. q. u. i. d. d. e.
 c. e. d. u. s. d. i. b. u. s. u. o. t. e. n. t. i. s. i. n. t. u. n. e.
 n. i. q. u. e. c. u. s. t. o. d. o. r. e. n. i. q. u. e. u. n.
 l. i. c. e. e. d. i. g. n. e. f. u. n. c. i. o. n. e. b. u. s. a. p.
 p. q. u. e. d. e. b. e. a. t. h. o. s. e. p. a. r. e.
 S. o. l. o. q. u. i. d. p. e. a. r. t. i. d. e. o.
 n. i. s. o. q. u. e. f. u. n. d. i. t.
 a. u. t. e. r. o. q. u. e. o. t. o. d. i. e. t.
 a. u. t. e. r. o. q. u. e. a. l. i. o. s.

Soled hrolm chudoblon sy
 ruloel segedyk. buol opub
 uproge. Valakly vyligum
 nul hodon hpadumbul ezos
 uirondruel. O enofos uobdi
 ezon yg syaduy syron a.
 marsh chichumehod buabeleul
 byanuthid. Doeman kumel
 and enuntum buol fared
 ote wipud hullochya enu
 bnn obloobyn vylag ula
 ga unyagat uraga. Refeni
 en. kymagathul uol fozegtel
 uoyethul. Sy nequein en
 fyo ezos mezuul. Sogoc
 nul sepefgud wipud holl
 wyzeul. Syrolmon fuba
 adum chethceyht byul et
 samlyamob bal bua qui
 flumha nym hual byul
 veyh halab eghumer. gyo
 dunn ilon magagruu uro
 duno. byeh wylig fellon

TARTALOM

KRÓNIKA

- 93 Dr. Molnár Ferenc főigazgató beiktatása
A Vezetői Tanács Munkájából
Hírek
- 94 Jutalmazások
AZ ÓMAGYAR MÁRIA-SIRALOM A MAGYAR NEMZETI
KÖNYVTÁRBAN
- 95 Eseménykrónika /sg/
96 Pieter de Somer rektor beszéde
99 SOLTÉSZ Zoltánné: Az Ómagyar Mária-siralom
utja a Széchenyi Könyvtárig
103 "A hét embere". /A Kossuth Rádióban május
29-én elhangzott riport/
105 Az első magyar vers hazaérkezése / Elhangzott
a Kossuth Rádió "Kilátó" c. műsorában június
9-én./
MUNKÁNKRÓL - KÉRDÉSEINRŐL
- 107 KARAKAS Péterné: A vári kézikönyvtár előkészí-
tő munkálatairól
110 A közelmúltban doktorált: Koroknainé
Nemeskéri Erika /Riporter: N. S. K./
KIADVÁNYAINK
- 112 Mikrofilmek címjegyzéke. Zenei gyűjtemény.
I. köt. Zenei kéziratok. I. /Ism.: Berlász
Piroska./
114 Magyar Könyvészet 1924-1944. VI. Nyelvészet-
-irodalom. /Ism.: Lichtmann Tamás/
115 Az olvasás anatómiája. /Ism.: Somorjai Ildikó/
ÉPÜLŐ UJ OTTHONUNK
- 117 Az OSZK Várbizottsága
TÁJÉKOZÓDÁS
- 118 BOR Kálmán: Új szerzemények'81
122 Rimay-ülésszak Keszthelyen /N. S. K./
MULTUNK ÖRÖKSÉGÜNK
- 123 Miről irt a Híradó ... ?
IFJUSÁGI FÓRUM
- 125 HELTAI János: Beszámoló az alágazati ifju-
sági parlamentről
KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉBŐL
- 128 Szakszervezeti hírek
Brigád-mozgalom az OSZK-ban
129 Vizsgálati jegyzőkönyv az OSZK SZB-nál
tartott pénzügyi-gazdasági ellenőrzésről

O S Z K H I R A D Ó

Az Országos Széchenyi Könyvtár
MSZMP alapszervezetének,
Szakszervezeti Bizottságának
és KISZ alapszervezetének lapja

XXV. évfolyam 5-6. sz. - 1982.

Felelős szerkesztő:
BOR KÁLMÁN

A szerkesztő bizottság elnökét:
NÉMETH MÁRIA

A szerkesztő bizottság tagjai:
BELITSKA-SCHOLTZ HEDVIG,
V. ECSEDY JUDIT, GERŐ ZSOLTNÉ,
JUHÁSZ LÁSZLÓNÉ, JUHÁSZ MÁRTA,
MOHOR JENŐ, NAGY ZOLTÁN,
NÉMETH LÁSZLÓ, PÁLINKÁS GYÖRGYNÉ,
ROSTA LAJOSNÉ, SOMKUTI GABRIELLA,
SOMOGYI PÁLNÉ

A szerkesztőség munkatársaival:
BARTOS ÉVA, NÉMETH S. KATALIN,
SZENTE PÉTER

Szerkesztőségi titkár:
BORSÁNYI ZSUZSANNA

A szerkesztőség címe:
Budapest, VIII. Múzeum krt. 14.
fszt. 6. Telefon: 330-393
Postacím: 1827 Budapest, Pf. 486.
Szerkesztőségi fogadóóra:
szerda du. 4 órától 1/2 6-ig
Lapzárta minden páratlan hónap
utolsó keddjén.
Legközelebbi lapzárta: aug. 3.

Felelős kiadó:
SUSÁNSZKY ZOLTÁNNÉ

Készült az Országos Széchenyi
Könyvtár sokszorosító üzemében,
480 példányban, 5,5 kiadói
ív terjedelemben
Munkaszám: 82 257
Budapest, V. Guszev utca 1.
Felelős vezető:
ROSTA LAJOSNÉ

Cimlapunkon: az Ómagyar Mária-
Siralom

ISSN 0324-2064

KRÓNIKA

Május 31-én bensőséges ünnepség keretében iktatta be Korcsog András művelődési minisztériumi államtitkár a könyvtár új főigazgatóját, dr. Molnár Ferencet. Ebből az alkalomból jelen voltak még Rátki András, az MSZMP KB alosztályvezetője, Villangó István, az MM Közgyűjteményi főosztályvezetője, Juhász Jenő, a Könyvtári osztály vezetője, Ficze Ildikó, az MM Személyzeti főosztály vezetője és dr. Gulyás Judit, a VIII. ker. Pártbizottság ideológiai titkára, valamint az OSZK Vezetői Tanácsának tagjai.

- Dr. Molnár Ferenc főigazgatói kinevezése előtt az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális osztályának volt h. vezetője, ezt megelőzően 1974-1980 között a Kulturális Minisztériumban a kulturális államtitkári tisztet látta el. Dr. Molnár Ferenc június 1-én megkezdte hivatali működését az OSZK-ban.

A Vezetői Tanács munkájából. - A VT hetente tartott szokásos megbeszéléseinek egyikén - június 7-én - döntött az MM által 1983-ra meghirdetett külföldi tanulmányutakra beérkezett pályázatokról. A pályázók száma 1981-re 25, 1982-re 19 fő volt. 1983-ra 18-an nyújtottak be pályázatot. A pályázatokat véleményezték a társadalmi szervek, a hungarika célú tanulmányutakat megtárgyalta a Hungarika Koordinációs Bizottság is. Támogatott pályázat: 13. A VT a pályázatok továbbítását a javaslatok értelmében jóváhagyta. - Az ősszel induló könyvtárkezelői tanfolyamra 23 fő jelentkezett. A VT úgy döntött, hogy legyen pótljelentkezési lehetőség a nyár folyamán felvett új OSZK-dolgozók részére.

Hirek. - Aláírták a magyar-román kulturális munkatervet, amelynek értelmében az OSZK-nak évi 2 x 7 napos személycserére nyílik lehetősége a bukaresti nemzeti könyvtárral. /Biblioteca Centrala de Stat./ - Elkészült a központi katalógusokkal kapcsolatos jogszabály-tervezet, a VT június 22-én fogja megtárgyalni. - Leköszönt tisztségéről dr. Paulinyi Zoltánné, aki 17 éven át volt az OSZK jogtanácsosa. Utóda dr. Szeszlér Tibor.

Jutalmazottaink május 1. alkalmából, kiemelkedő társadalmi munkáért:

OSZK: Froemel Károlyné, Horváth Tiborné, Mártván Gyuláné, Pócsi Árpádné, Sárosi Attila, Varga Lajosné és a Guszev utcai /kötészet-restauráló/ szakszervezeti csoport /21 fő/

KMK: Benkő Zsuzsanna, Csapó Edit, Gereben Ferenc, Heit Gábor, dr. Kenyéri Katalin, Kiglicsné Katona Rita, dr. Kövendi Dénes, Lakatos András, dr. Nagy Attila, Nagy Ibolya, Orbán Éva, Pál Tiborné, Petrovics Natália, Rácz Ágnes, dr. Skaliczky Józsefné, Táborossy Zoltán, Tóth Tibor és Varga Ildikó.

Mint minden évben, idén is megemlékezünk törzsgárdatagjainkról. 1982-ben 10 éve dolgoznak könyvtárunkban és ezzel elnyerték a törzsgárdatagság I. fokozatát: Bartókné Hajdu Erzsébet, Bálint Nagy Tünde, Debreczeni Károlyné, Elekes Péter, Entz Judit, Fáykissné Marillai Zsuzsa, Görgeyné Kovács Katalin, Inotai István, Jenei Anna, Kiszely Olivénné, Molnár Béla, Nagy Lajosné, Nagy Zsoltné, Nyirfalvi Lajosné, Papp Andrásné, Papp Sámuelné, Pusztai Istvánné, Rákóczy Csabáné, Siklós Gyuláné, Somorjai Olga, Szerdai Tiborné, Szőnyi Éva, dr. Varga Lászlóné, Velencei Katalin és Zöldi Péter.

20 éve tevékenykednek intézményünkben és ezzel a törzsgárdatagság II. fokozatát nyerték el: Losonczi Andrásné, Miklóssy János, Nemere Zoltánné, Palotás Endréné, Szász Andrásné, dr. Tóth Lajos.

A törzsgárdatagság III. fokozatát 25 éves OSZK munkájuk alapján a következők érték el: Beöthy Bertalané, Gyulai Árpád, Mártván Gyuláné, Papp Ferencné, Pócsi Árpádné, dr. Vizkelety András, dr. Wix Györgyné.

A kitüntetetteknek és jutalmazottaknak gratulálunk és további jó munkát kívánunk!

Könyvtárunkhoz újra értesítés érkezett a Magyar Néphadseregtől:

Értesítjük, hogy az önk alkalmazásában álló, jelenleg sorkatonai szolgálatát teljesítő Herke Péter honvéd az 1981/82-évi Szocialista Versenymozgalomban meghatározott követelmények kiváló teljesítéséért és példamutató magatartásáért a

"Magyar Néphadsereg Kétszeres Kiváló Katonája"

kitüntető címet nyerte el.

A kitüntetéshez gratulálunk és további jó munkát kívánunk a honvédségben és a civil életben!

/Szerkesztőség/

AZ ÓMAGYAR MÁRIA-SIRALOM A MAGYAR NEMZETI KÖNYVTÁRBAN

Kiemelkedő jelentőségű vendégeket fogadtunk könyvtárunkban az elmúlt hónapban: május 22-én, szombaton 17.55-kor szállt le Ferihegyen az a repülőgép, amelyen az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazó leuveni-kódexet hozó belga delegáció érkezett Budapestre. A Művelődési Minisztérium vendégeiként érkező küldöttség vezetője Pieter de Somer, a leuveni Katolikus Egyetem rektora volt, tagjai T. Peeters professzor, a Könyvtári Tanács elnöke és Dr. Jan Roegiers, az Egyetemi Könyvtár igazgatója. Fogadásukra megjelentek a repülőtéren Villangó István, az MM Közgyűjteményi főosztály vezetője, Zircz Péter és dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettesek, dr. Ferenczy Endréné főosztályvezető, Soltész Zoltánné dr. a Régi Nyomtatványok Tárának vezetője és Süle Gábor, a Nemzetközi Csere-szolgálat munkatársa mint tolmács. A rövid fogadás után a gépkocsik először az OSZK főépületéhez hajtottak, ahol a kódexet a könyvtár egyik pánccélszekrényében helyezték el, majd a szigeti Nagyszállóhoz folytatták utjukat. A szálló halljában rövid program-megbeszélésre került sor. Másnap, 23-án, vasárnap vendégeink a fővárossal ismerkedtek.

Május 24-én, délelőtt 10 órakor a Kézirattár Széchényi-termében zajlott le a kódex ünnepélyes átadása, ill. a cserébe felajánlott művek átvétele. Dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettes üdvözölte a vendégeket, majd Pieter de Somer rektor tartott rövid beszédet, felidézve a kódex történetét, megemlékezve a megszerzésére irányuló magyar törekvésekről is. Utalt a történelem során kialakult magyar-belga kapcsolatokra, végül a kódexet e szavakkal adta át: "E régi és jó kapcsolatokra állandóan emlékezve, és mint a magyar nép iránti megbecsülésünk jelét, a leuveni Katolikus Egyetem Rektori Tanácsa úgy döntött, hogy az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazó A.6-os kódexet átengedi Magyarországnak. Mint az egyetem rektora, s mint a rektori tanács elnöke, boldog vagyok, hogy az a megtiszteltetés ért, hogy e döntés végrehajtója lehetek, és ezennel átadhatom a Széchényi Könyvtár igazgatójának a kódexet." Ezt követően Zircz Péter főigazgatóhelyettes, a könyvtár mb. főigazgatója mondott köszönetet a csere létrejöttéért és méltatta az esemény kulturtörténeti jelentőségét. Ezután került sor a cseremegállapodás aláírására, amelyet magyar részről Zircz Péter, belga részről Pieter de Somer írt alá.

Az ünnepélyes átadáson és az ezt követő állófogadáson az említetteken kívül részt

vettek Jacques G. Gerard ur, a Belga Királyság magyarországi nagykövete, Korcso
András, művelődési minisztériumi államtitkár, Rátki András, az MSZMP KB alosztályveze-
tője, Darvasi István, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának titkára, a Magyar-Belga
Tagozat elnöke, a Magyar Hírlap főszerkesztője, Esztergályos Ferenc, a Külügyminiszté-
rium főosztályvezetője, Villangó István, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője,
dr. Boros Róbert, az MM Nemzetközi főosztályának vezetője, Juhász Jenő, az MM Könyvtári
osztályának vezetője, Császtvay István, az MM Sajtó-osztály vezetője, Hubay Miklós, az
Írószövetség elnöke, Vályi Gábor, az Országos Könyvtári Tanács elnöke, az Országgyűlé-
si Könyvtár igazgatója, Várkonyi Imre, a Katolikus Gyűjteményi Központ igazgatója, va-
lamint az OSZK több vezető munkatársa.

Az átadási ünnepség után a belga vendégek megtekintették a Kézirattár és a Régi
Nyomtatványok Tára erre az alkalomra összeállított kiállítását. A Kézirattár tárlóiban
kiállították az OSZK birtokában lévő magyar nyelvemlékeket, közöttük a Halotti beszé-
det, az RNYT-ben régi belgiumi nyomtatványokat, valamint Buda és Leuven legrégebbi met-
szetes ábrázolásait.

11 órakor kezdődött a sajtófogadás, ahol dr. Havasi Zoltán bemutatta a kódexet a
sajtó képviselőinek, majd a belga vendégek, ill. az OSZK jelenlévő szakértői, Soltész
Zoltánné dr. és V. dr. Windisch Éva válaszoltak az újságírók kérdéseire.

15 órakor Pozsgay Imre művelődési miniszter fogadta a belga küldöttséget, 19 óra-
kor Korcso András művelődési minisztériumi államtitkár adott vacsorát tiszteletükre a
Duna Intercontinental szállóban.

Május 25-én a vendégek kirándulást tettek a Dunakanyarban /Visegrád, Esztergom,
Szentendre/ és másnap reggel utaztak el Budapestről.

59

**Katholieke
Universiteit
Leuven**
Universiteitsbibliotheek
Bibliotheekcentrale
Mgr. Ladeuzeplein 21
B-3000 Leuven (België)

Pieter de Somer rektor beszéde

Excellenciás Uram! Hölgyeim és Uraim! A leuveni Katolikus Egyetem büszke arra, hogy
Magyarországot ezzel a kiemelkedő jelentőségű nyelvi, kulturális és vallási emlékekkel
gazdagíthatja. Hosszu időbe telt, míg egyetemünk úgy döntött, hogy átengedi ezt az ér-
tékes kéziratot. Tétovázásunk legfőbb oka az volt, hogy hatvan éves leuveni tartózkodá-
sa alatt a kézirat az egyetem gyűjteményének dédelgetett darabjává vált.

Leuvenbe meglehetősen drámai körülmények között került. 1914 augusztusában a Bel-
giumot előzőnlő német csapatok szántszándékkal felgyújtották a várost. Közel 1.800 épü-
let égett le, köztük az az Egyetemi épület is a Könyvtárral és Muzeummal, melyek ennek
az 500 éves intézménynek minden emlékéért őrizték. Közel 300.000 könyv, 800 ősnymtatvány
és 1.000 kézirat semmisült meg. A művelt világnak és a nemzetközi közvéleménynek felhár-

borodása emiatt az esztelen rombolás miatt olyan általános volt, hogy még a háboru alatt, az antant és a semleges országokban bizottságok alakultak a megnyomorított egyetem könyvtárának visszaállítására. A háboru után, a Versailles-i békeszerződés kötelezte Németországot, hogy jóvátétel fejében ugyanolyan számu és ugyanolyan értékű könyvvel, régi nyomtatvánnyal és kézirattal lássa el a leuveni Könyvtárat, mint amely 1914 előtt volt. E célból egy német különleges bizottság könyveket és egész könyvtárakat kezdett felvásárolni. 1922 áprilisában ez a bizottság egy müncheni antikváriusnál megvásárolt egy latin nyelvű, zsolnárokat és teológiai szövegeket tartalmazó kódexet, amelyet az antikvárius 1910-ben Olaszországban vásárolt. A Leuvennek szánt kéziratok kataloglizálása közben a Bayerische Staatsbibliothek kéziratárának vezetője felfedezte az Ómagyar Mária-síralmat más Ómagyar glosszákkal együtt. A német bizottság néhány tagja megpróbálta a kéziratot Németországban visszatartani. Egyszerre sokkal nagyobb lett a jelentősége. Végül azonban kénytelenek voltak Leuvenbe küldeni.

A magyar tudósok nálunk sokkal jobban fel fogják tudni mérni a tudományos és történeti értékét ennek a dokumentumnak, amely az Önök országában gyorsan ismertté vált. Emlékezzünk csak arra, hogy 1922-től fogva ezt a kéziratot az ujjáéledő leuveni Könyvtár egyik legbecsesebb kincsének tekintették. Mint G.200 jelzetű kéziratot tartották nyilván a könyvtár új, monumentális épületében, amely az amerikai nép adományaként épült. 1940-ben ez a könyvtár kb. 1.000.000 kötet könyvet, több mint ezer ősnomtatványt és közel ezer kéziratot őrzött.

Már 1939-ben, amikor Belgium attól félt, hogy újra belekeveredik a háboruba, az Egyetemi Könyvtár legértékesebb könyveit az épület pincéjébe szállították. Közel 15 kéziratot, melyek különösen értékesek voltak, egy kis páncélszekrényben őriztek, amely a könyvraktár és a kataloglizáló helyiség elválasztó falába volt építve, közöttük az Ómagyar Mária-síralmat is. Amikor 1940 májusában a német csapatok előzönlöttek az országot, az Egyetemi Könyvtár tornya tűzérsegi találatot kapott. Ez általános tűzvészhez vezetett, amelyben a Könyvtár majdnem teljes gyűjteménye elégett, még a pincében őrzött értékes könyvek is. Az egymillióból csak 15.000 kötet könyv, főleg japán és kínai nyelvű és a székben őrzött közel tizenöt kézirat maradt épségben, köztük a magyar szöveget tartalmazó kódex is. A Leuveni Egyetemnek huszonöt éven belül másodszer is ujjá kellett építenie könyvtárát. Az egyetemnek biztosított anyagi eszközök szerényebbek voltak, mint az I. Világháboru után. Az egyik legjelentősebb adomány éppen az Országos Széchényi Könyvtártól érkezett, amely többszáz érdekes és ritka könyvet küldött. Amikor az új kéziratgyűjtemény magja kialakult, az azelőtti G.200-as jelzetű kódex az A.6-os számot kapta. Még jobban, mint a háboru előtt, az Ómagyar Mária-síralmat tartalmazó kódex az elszegényedett könyvtár két-három legértékesebb tulajdonává vált, egyike lett a nagyon jelentős háboru előtti gyűjtemény relikviáinak.

Rövidesen kiderült, hogy az Országos Széchényi Könyvtár nagylelkű adománya érthető módon nem volt minden érdekel nélkül. Az ötvenes évek óta ez a könyvtár és számos más magyar intézmény javasolta a kódex cseréjét. Az Egyetemnek és könyvtárosainak ragaszkodása ehhez a kincshez, ehhez a relikviához, és ugyanakkor politikai okok is, megakadályozták az Egyetemet abban, hogy elfogadja az ajánlatokat.

Az Egyetemi Könyvtár számára új problémák vetődtek fel, de ez egyben a cserének is új lehetőséget biztosított, nevezetesen az, hogy 1968-70-ben az addig kétnyelvű Egyetemet két teljesen független intézménnyé választották szét: egy flamand nyelvűvé, amely Leuven flamand városban maradt, és egy francia nyelvűvé, amelynek viszont az ország vallonlakta területeire kellett költöznie. A Könyvtár sorsa az egyik legnehezebb megoldandó feladat volt. Ami az A.6-os jelzetű kódexet illeti, a mi Egyetemünk felvetette, hogy ne kerüljön az elosztandó anyagba, hanem cseréljük el olyan magyarországi dokumentumokra, amelyek mindkét intézmény számára hasznosak lehetnek. Ezt a javaslatot a francia-nyelvű egyetem elutasította, és hosszas viták után a kódex végül 1979 szeptemberében a flamand Egyetem tulajdonába került. Röviddel ezután kereste fel egyetemünket az Országos Széchényi Könyvtár, és a brüsszeli magyar nagykövetség segítségével beleegyeztünk a cseretárgyalásokba. A tárgyalások simán, nagyon kielégítő légkörben zajlottak, így tehát ma megkoronázhatjuk megegyezésünket ezzel az ünnepélyes aktussal.

Reméljük azonban, hogy ez az ünnepség nem eredményezi majd Egyetemünk és az önk országainak kapcsolatainak végét. Magyar hallgatók először a 16. sz. elején tűntek fel Leuvenben, amikor Leuven egyike volt a legismertebb humanista tudományos és kulturális központoknak. Mint Németalföld kormányzója, Magyarországi Mária királyné, II. Lajos özvegye, jelentős szerepet játszott a virágzó Egyetem kiterjesztésében. Kancellárja, Oláh Miklós, a későbbi esztergomi érsek, egyik jelentős protektora volt a Collegium Trilingue-nak, amely a humanista Leuven leghíresebb intézménye volt. A 17. és 18. sz.-ban sok magyar nemesifju járt a leuveni Egyetemre. A 19. sz.-ban hallgatóink között találjuk a Batthyány, Sztáray, Esterházy neveket, sőt a Széchényi család két tagjának a nevét is. E században megalakult a Collegium Hungaricum, az önk országából érkező számos hallgató részére. Az utóbbi években tudományos csereprogram kapcsolja össze a Magyar Tudományos Akadémiát a mi Agronómiai Karunkkal. A Nemzeti Galériában megcsodálhatjuk Pieter Jozef Verhaegen lenyűgöző festményét, annak a festőnek a művét, aki Leuven legjelentősebb festője volt a 18. sz.-ban, és aki több egyetemi épületet is díszített. A festmény azt a jelenetet ábrázolja, amikor István királynak átadják a koronát. A festmény Leuvenben készült abból a célból, hogy közös uralkodónknak, Mária Teréziának ajánlják fel. Valóban, a 18. sz.-ban országaink a Habsburg államkomplexum részét alkották. A II. József abszolútizmusával szembeni ellenállás mindkét országban felkeléshez vezetett*, amelyben a Leuveni Egyetem fontos szerepet játszott. Az első belga forradalom vezetői kapcsolatban álltak a magyar ellenzékkel. A 19. sz.-ban Kossuth Lajos és a magyar függetlenségi mozgalom szimpátiára és komoly támogatásra talált Belgiumban.

E régi és jó kapcsolatokra állandóan emlékezve, és mint a magyar nép iránti megbecsülésünk jelét, a leuveni Katolikus Egyetem Rektori Tanácsa úgy döntött, hogy az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazó A.6-os kódexet átengedi Magyarországnak. Mint az egyetem rektora, s mint a rektori tanács elnöke, boldog vagyok, hogy az a megtiszteltetés ért, hogy e döntés végrehajtója lehetek, és ezennel átadhatom a Széchényi Könyvtár igazgatójának a kódexet.

* /Mo-n nem. - S. G. megjegyz./

Az Ómagyar Mária-siralom útja a Széchényi Könyvtárlg

1982. április 23-án jelent meg a magyar sajtóban a hír: hamarosan hazakerül a Belgiumban őrzött leuveni kódex, amely becses nyelvemlékünket, az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazza. Villangó Istvánnak, a Művelődési Minisztérium közgyűjteményi vezetőjének hivatalos bejelentése széles körben érdeklődést keltett. Érthetően, hiszen a Mária-siralom nemzeti kulturánk egyik kivételes becsü dokumentuma: a legrégebb magyar nyelvű vers.

Hogy milyen előkelő helyet foglal el ősi nyelvemlékeink sorában, azt néhány adat is megvilágítja. 1055-ből származik a Tihanyi apátság Alapítólevele, amely 58 magyar szót, s ezekből egyetlen - nem egészen teljes - magyar mondatot tartalmaz. 1200 körül készült a Halotti Beszéd: a legrégebb összefüggő magyar szöveg. Egy századdal később íródott a Mária-siralom, az anyanyelvünkön megfogalmazott első ismert vers.

Egy kis alaku, 302 levél terjedelmű latin kódexben maradt fenn, amely a XIII. század második feléből származik. Finom hártyleveleire francia vagy olasz domonkos szerzetes írta a különböző vallásos szövegeket. Tulnyomórészt egyházi beszédeket tartalmaz, ezért nyerte a "Sermones" címet. 1300 táján, vagy talán még korábban a kötet Bolognában vagy Párizsban tanuló magyar egyháziak birtokába került, akik latin prédikációvázlatokat, teológiai magyarázatokat, kivonatokat írtak a lapszélekre, a sorok közé, az üres vagy utólag bekötött levelekre. Ezek az utólagos jegyzetek gondatlanabb írással készültek, mint a mindvégig egyöntetű írással írt latin törzsszöveg. Három egykoru scriptor írta a jegyzeteket. Kettő a latin prédikáció-fogalmazványait rövid magyar értelmezésekkel /glosszával/ egészítették ki. A glosszairó szerzetesek egyike másolta a kötet 199r. lapjára a párizsi Geoffroi de Breteuil-től származó latin Mária-siralom /Planctus Sanctae Mariae/ egyik szövegváltozatának első felét, majd egy másik kéz a 134. levél verzőjára ugyanezen latin himnuszrészlet magyar szövegét.

EZ A 37 SOROS magyar vers a Mária-siralom. Nem szó szerinti fordítás, inkább szabad utámköltése /parafrazisa/ a latin eredetinek. Külön érdekessége, hogy a vallásos témát emberi és általános értelmezésben tolmácsolja. Mária neve a szövegben elő sem fordul: a vers a fiát elvesztő anya fájdalmának ihletett megfogalmazása. Pótolhatatlan kár, hogy a kódex következő lapját kitépték, mert valószínűleg ezen is magyar szöveg, talán a latin himnusz második felének magyar fordítása lehetett. Ugyancsak a magyarul nem tudó próbálhatta kidörzsölni, eltüntetni a Mária-siralomnak az első hasábra írt részletét.

Ennyi és ilyen állapotban maradt fenn a második, összefüggő magyar szövegből. S a Mária-siralom mégis rendkívül becses nyelvemlék! Anyanyelvi költészetünk első képviselője: az egyetlen forrás ahhoz, hogy elképzelhessük, hogyan alakult ki a latin himnusból a laikus jellegű ének /cantio, cantilena/.

Kifejezésbeli gazdagsága alapján aligha lehet a Mária-siralom valóban az első magyar vers. Bizonyára voltak előzményei, de azok ugyanarra a sorsra jutottak, mint a XIII-XIV. századi, más jellegű magyar szellemi-művészi alkotások. Érdemes vázlatosan

áttekinteni őket s egy kissé a kort is, amelyben a Mária-siralom keletkezett. A tatárjárást követő évszázadban olyan nagyszabású építkezések folytak az országban, amelyekhez hasonló később is kivételes jelenség. Budán és környékén nemcsak a királyi vár s egy új városrész épült fel, hanem öt-hat kolostor és ugyanennyi templom. Hasonlóan nagyszabású építkezések folytak másutt is az országban várakon, városokban, kolostorokban. Mi maradt belőlük? Legfeljebb alapfalak, töredékek: többnyire csak ezekből következtethetünk egykori méreteikre, stílusjegyeikre, művészi megformáltságuk színvonalára.

A XIII. századi építkezésekben, az ország újjászervezésében a két szerzetesrend, a domonkos és a ferences, támogatta leghathatósabban a királyi kezdeményezéseket. IV. Béla és családja elsősorban a domonkosok hatása alatt állott, amint azt leányuk, Margit élete is tanúsítja. E rend befolyása akkor sem csökkent, amikor Nápolyból Magyarországra érkezett Károly Róbert, s 1301-ben, Esztergomban királlyá koronázták.

Károly Róbert Itáliából hozta magával a művészetek kedvelését és pártolását. Magyarországon is igényes szellemi központtá formálta tehát udvarát. Nagyszabású építkezésein külföldiek és magyarok egyaránt dolgoztak. Név szerint ismert ötvöse még olasz, sienai Péter, de udvari festője már a soproni Hertul mester, s megbecsülésnek örvendett Lippai Pál fametsző is.

UDVARTARTÁSÁNAK atyaián tisztelt tagja a külföldet járt, egyetemet végzett Nécsei Dömötör királyi tárnokmester. E művelt főúr számára készült a Washingtonban őrzött, gazdagon illuminált Nécsei-Biblia. A kódex festőjére talán Dörögdi Miklós hívta fel Nécsei figyelmét. Dörögdi Bolognában tanult, majd 1316-1317-ben a Studio rektora lett. Magas egyházi méltóságokat nyert el, 1327-ben ő a királyi kápolna comese. Azokhoz a művelt udvari klerikusokhoz tartozott, akiknek nem csekély részük volt az ország szellemi életének formálásában.

Az 1338 előtt készült Nécsei-Biblia festője ugyanabban a bolognai műhelyben sajátíthatta el a könyvfestés művészetét, mint a közel egykorú Magyar Anjou Legendárium miniátora. Ez a szépséges festményekkel diszitett kódex is külföldön, három távoli intézményben maradt fenn, töredékekben. A Magyar Anjou Legendárium szövegében és művészi megformáltságában egyaránt kiérlelt, nagyszabású alkotás. Pár évtizeddel később készült, mint a Mária-siralom. E szellemi-művészi környezet alapján jogosan hihetjük: a Mária-siralom nem az első, csak a legrégebb fennmaradt magyar vers.

KALANDOS SORS jutott e műnek is osztályrészül. Pedig múltja első hat évszázadát teljes homály fedi. Ruffy Péter a Magyar Nemzet május 1-i számában már beszámolt odüsszeiájáról. Néhány tényre azonban itt is utalnunk kell. Jacques Rosenthal müncheni antikváriusnak nem volt még a magyar szövegről tudomása, amikor a kódexet 1910-ben Toscanában megvásárolta. Georg Leidinger, a müncheni bajor állami könyvtár Kézirattárának igazgatója figyelt fel a kódex idegen nyelvű részletére, amikor a német jóvátételi bizottság ezt a kötetet is megvette az első világháború alatt elpusztult leuveni egyetem könyvtára számára. Babinger Ferenc professzor állapította meg, hogy a kérdéses szöveg magyar. A Széchényi Könyvtár történész-főkönyvtárosa, Jakubovich Emil és Gragger Róbert írta róla az első tanulmányt, majd olyan kiváló tudósok elemezték, értelmezték kifejezéseit, mint Pais Dezső, Mészöly Gedeon és Bárczi Géza.

A második világháború alatt sértetlenül maradt a kódex a leuveni egyetem ismét súlyosan megrongálódott épületében. Az elmúlt évtizedekben előbb az Országos Széchényi Könyvtár, majd más magyar intézmények is kísérletet tettek a kötet csere útján történő megszerzésére. Egyidejűleg tudósok, diplomaták és neves közéleti személyiségek is figyelemmel kísérték a kódex sorsát. Számos Belgiumba jutott magyar pedig elsősorban azért kereste fel Leuven városát, hogy a nagy multu egyetemet és a benne őrzött Mária-siralmat megtekinthesse. Köztük magam is, 1980 márciusában, rövid ösztöndíjas belgiumi kutatóútam során. Dr. Jan Roegiers, a könyvtár mai igazgatója, tájékoztatott az intézmény legújabb történetéről, az egyetem flamand és vallon részének különválásáról, s a könyvállomány megosztásáról, amelynek során a kódex a flamand egyetem tulajdonában maradt. Ugy látszott: számukra is vonzó, újabb javaslat esetén reményünk lehet a kódex megszerzésére.

Tudtam, hogy a leuveni kódexhez hasonló értékű flamand középkori emlék nincs Magyarországon, mert a magyar közgyűjteményekben levő, illuminált flamand kódexeket Radocsay Dénessel közösen dolgoztuk fel Francia és németalföldi miniatúrák Magyarországon című kötetünkben. Leuvenben is meglévő központi ősnymtatványkatalógusunk alapján azonban meggyőzően szemléltethettem, hogy nemzeti könyvtárunk olyan ritka leuveni és flamand vonatkozású korai kiadásokat őriz, amelyek Leuvenben s talán más belgiumi közgyűjteményben sincsenek meg. Bármily értékesek is e ritka ősnymtatványok, egyenként nem jöhetnek szóba a leuveni kódex ellenértékéeként. De a közülük kiválasztott kötetek együttesével a flamand tudomány és könyvnyomtatás fontos emlékei kerülhetnének vissza keletkezési helyükre.

A CSERE lebonyolítása két évig tartott. Könyvtárunk még 1980-ban kiküldte első, konkrét javaslatát. 1981-ben pedig egy újabb munkatársa, dr. Wix Györgyné osztályvezető tájékozódott - ugyancsak ösztöndíjas kutatóként - a leuveni kódex ügyéről. Ő hozta a hírt: az egyetem tanácsa elvi hozzájárulását adta a cseréhez; három semleges szakértő pedig megállapította, hogy a kódex becsértéke 30 000 font körül van. Nem sokkal később megkaptuk a cserére általuk előzetesen elfogadott ősnymtatványok jegyzékét s egy kereső-listát a leuveni származású tudósok s az ottani egyetemen előadó professzorok műveiről.

Az újabb szempontok szerint kibővített cserejavaslatunkban felsorolt korai, flamand vonatkozású nyomtatványainkat 1982 januárjában tekintette meg a Budapestre meghívott dr. Jan Roegiers igazgató. Figyelme kiterjedt a könyvritkaságok értékét befolyásoló valamennyi kritériumra: a mű szerzőjén és nyomdászán túlmenően a kiadás ritkaságára, tipográfiai megformáltságának színvonalára, metszeteire, a kötet bejegyzéseire és kötésére. Hogy pár nap alatt létrejött a megállapodás, az nem kis mértékben a két intézmény vezetőjének kölcsönös bizalmon alapuló, lényeglátó tárgyalókészségének is köszönhető. Könyvtárunk nemrég elhunyt főigazgatója, dr. Jóboru Magda ez alkalommal is kamatoztatta - Hanga Mária művelődési miniszterhelyettes bucsuszavaihoz hiven - "példaképpül szolgáló tárgyalásvezetői művészetét az eltérő megnyilatkozások nagyvonalu figyelembevételével, a mindenki számára kielégítő - konstruktív - kompromisszumok kialakításáig". Dr. Jan Roegiers igazgató pedig messzemenő előzékenységgel akceptálta azt a szempontunkat, hogy

a könyvtárunk alapítójától, vagy fontos hagyatékozótól származó kötetről még ilyen nagy jelentőségű ügyben sem mondhatunk le. Így a leuveni kódexért felajánlott köteteink sorában sem magyar vonatkozású mű, sem Széchényi Ferentől vagy Apponyi Sándortól származó könyv nincsen.

Könyvtárunk 12 ősnymtatványt /8 kötetben/, 24 darab 16-17. századi nyomtatványt /16 kötetben/, valamint egy 18. századi kéziratos gyűjteményt /8 kötetben/ engedett át a leuveni Egyetemi Könyvtárnak. Többségük nemcsak Leuvenben, hanem más flamand város könyvtárában sincs meg. Az átengedett együttesben egyaránt szerepelnek korai flamand nyomdák 15. századi remekei és a leuveni egyetem professzorainak értékes alkotásai. A könyvnyomtatás flamand meghonosítójának, Johannes de Westphalianak 1483 körül Leuvenben kiadott szép nyomtatványa a latin rövidítések olvasásának módjáról szóló Modus legendi abbreviaturas. Egidius van der Heerstraten leuveni nyomdájában készült 1486-ban Johannes Marius Philelphus levelezéskötete, a leuveni Dirk Martens sajtóján 1518 körül a neves humanista, Theodorus Gaza Grammaticájának görög kiadása. Az első brüsszeli sajtón - a Fratres vitae communis-nyomdában - jelent meg 1480 körül Petrus Blesensis Epistolae című kötete, amely különlegesen szép korabeli kötésben maradt fenn. Flamand nyelvemlék az 1498-ban Deventerben nyomtatott kétnyelvű Gemma vocabulorum, a latin szavak holland-flamand értelmezésével.

Adrianus Barlandus leuveni professzor öt munkája szerepel a csereanyagban. Petrus Nannius leuveni professzortól egy török vonatkozású értekezése, Johannes Stadiustól, a matematika neves leuveni professzorától egy történeti kommentár és egy terjedelmes Ephemerides, Cornelius Valeriusától három természetfilozófiai mű került átadásra. A leuveni egyetemen tanult Erycius Puteanus "királyi történész" nemcsak tudósokkal, hanem uralkodókkal és a pápával is kapcsolatban állott. Epistolarum Atticarum promulsionának két 17. századi kiadása szerepel a kiválogatott együttesben. Értékes leuveni vonatkozású dokumentum az a két ritka röplap, amely az egyetem professzorai és Luther Márton teológiai vitájába nyújt bepillantást.

Mindkét fél számára kedvező csere jött tehát létre. Két ország korai költői, tudományos és nyomdatörténeti dokumentumai kerültek vissza abba a szellemi környezetbe, amelyhez egykori alkotók tartoztak s ahol valóban a legavatottabb kutatók folytathatják tudományos vizsgálatukat a hozzájuk fűződő nyitott kérdések megfejtése érdekében. Mint 1973-1974-ben a Vizsolyi Biblia szép példányának cseréje, az Ómagyar Mária-siralom tárgyalásai is több mint két évig tartottak. Mindkét cserénél Könyvtárunk restaurátorai lelkesen vállalták a gazdag anyag - ez utóbbi esetben több mint 150 kiválogatott kötet - megtisztítását, s az eredeti kötések egykori szépségének a korszerű módszerekkel történő újjávarázsolását. Jogos örömmel üdvözölhették mindnyájan a becses nyelvemlék hazakerülését. Hasonlóképpen azok a pedagógusok, nyelvészek és irodalomtörténészek, akik generációkkal ismertették meg a legrégebb magyar verset s benne a Halotti Beszéd "halálnak halálával halsz" költői képevel egy töről fakadó "Világ Világa, Virágnak Virága" szép sorokat. Többnyire ugyanők, vagy tanítványaik keresték fel Leuvent, egy távoli országban dokumentálva ezzel a magyar nemzeti kultúra emlékeihez való kötődést, féltő ragaszkodást. Ugy hallottam Leuvenben, hogy sokan voltak. Ezért is lett szinte országos öröm az Ómagyar Mária-siralom "hazatérése".

/Soltész Zoltánné dr./

"A hét embere"

/A Kossuth Rádióban május 29-én elhangzott riport/

Rapcsányi László: Meglepődtem, hogy dr. Soltész Zoltánné, a Régi Nyomatványok Tára vezetője az Országos Széchényi Könyvtárban, némi tartózkodással vállalkozott erre a beszélgetésre.

Soltész Zoltánné: Kérem, ne vegye rossz néven ezt a tartózkodást. Nem tartozom ahhoz a generációhoz, amely kisiskolás korában hozzászokott ahhoz, hogy a TV, vagyis az ország nyilvánossága előtt okos kérdésekről, esetleg matematikai problémákról vetélkedjék. Én hosszú évek óta ebben a gyönyörű teremben élek, amely a legnagyobb magyar XX. századi könyvgyűjtő, Apponyi Sándor egykori dolgozószobája. Meg kell azt is vallanom, hogy legjobban akkor érzem magam, amikor öt óra után a nyilvános szolgálat itt megszűnik, bezáródnak az ajtók és minden hivatalos adminisztrációtól, nagyon kedvelt, de azért időt rabló látogatóktól, vezetésektől végre szabadon a saját tudományos munkámnak élhetek.

R.L.: Mire tanították magát a régi mesterek?

S.Z.: El nem tudja hinni, hogy századokkal korábban élt nagy magyar könyvgyűjtőktől mennyit lehet tanulni! A kimagasló jelentőségű nemzeti értékeknek nemcsak a becsülését, hanem az áldozatos megszerzését – és még egy érdekes dolgot. Még azt is állíthatom, hogy a tudományos feltárásban való igényességet is tőlük tanultam. Hadd mondjak néhány példát, röviden! A kitartást az értékek megszerzése ügyében Széchényi Ferenc példázza számomra a legjobban. Ő évtizedeken keresztül kutatta a Budai Krónikát! Magyarországon, külföldön, diplomáciai uton, pénzért – sehogy sem sikerült neki. Azt, hogy a Nemzeti Könyvtárban lehetőség szerint a magyar múlt kimagasló emlékeit kell megszerezni, azt minden magyar könyvgyűjtő és a Nemzeti Könyvtár maga is fennállása óta tanusította. De hogyha lehetőség van rá, ezeket a kimagasló emlékeket a legszebb példányban, tökéletesen körülvágatlan kötetekben, tiszta, ép lapokkal, gyönyörű kötésben volna jó megszerezni, ezt, sajnos, egyedül Apponyi Sándornak sikerült megvalósítani. De hadd menjek egy kicsit korábbra vissza, pár évszázaddal korábbra! Itt van előttünk az első teljes magyar Bibliafordítás, az 1590-ben Vizsolyban megjelent Szent Biblia, amelyet a magyar nagyközönség a nemrég megjelent facsimile-kiadásából ismer...

R.L.: Milyen szép írások vannak itt a borítón!

S.Z.: Nemcsak szépek ezek az írások, hanem nagyon érdekesek is. Az egyik például így szól: "Vettem ezt a könyvet..."

R.L.: Lassan olvassuk, hogy élvezzük!

S.Z.: "Vettem ezt a könyvet Pozsonyba az én szerelmes feleségemnek, Teriek Őrzsébet asszonynak ajándékon. 8 forint, dénár 20. Anno Domini 1594, die autem 16 octobris". Tehát 1594-ben, négy évvel a könyv megjelenése után vette.. .

R.L.: Milyen különös, hogy ezek a szálkás betűk szinte alig halványodtak!

S.Z.: Ez a tinta minőségétől függ, meg attól, hogy ez a könyv egyetlen egy család tulajdonában volt, tehát nem olyan sokat forgatták ezeket a lapokat.

R.L.: De nehezen válhatott meg ettől a család, mert a borítólapon is van egy szép irás. Megengedi, hogy megpróbáljam elolvasni?

S.Z.: Tessék!

/Együtt olvassák/ "Vettem ezt a könyvet örök emlékezetre, melyet megesküdtem, hogy soha senkinek el nem adok, meddig élek ez világon."

R.L.: Gyönyörű!

S.Z.: És a gyönyörű a dologban az, hogy ezt az esküt meg is tartotta. A Zay családtól került ez a kötet a Szlovák Nemzeti Könyvtárba, Martinba, és tőlük cseréltük el igen jelentős régi magyar könyvekért 1974-ben. Ez volt az én tanulóiskolám az Ómagyar Mária-siralom megszerzéséhez.

R.L.: Igen, mert a közelmúltban már átírhattuk a lexikonokat. A magyar kódexekről és nyelvelmékekről szóló könyveknek azt a mondatát, hogy a 37 soros és 132 szóból álló első magyar vers jelenleg Leuvenben, Belgiumban, az egyetem könyvtárában van, átírtuk.

S.Z.: Az az érzésem, hogy nemcsak ezt a mondatot fogjuk átírni, hanem sok szempontból változni, tökéletesedni fog az Ómagyar Mária-siralomra, a legrégebb magyar versre vonatkozó eddigi ismeretanyagunk. Hangsúlyoztam, telán észrevette, a "legrégebb" szót. Van egy olyan érzésem, és ebben talán nem állok egyedül, hogy ez nem az első vers. Olyan csodálatosan szépen, költőileg megfogalmazott alkotás ez: bizonyosan voltak előzményei.

R.L.: Tul készen jelenik meg már a vers.

S.Z.: Nagyon szépen. Nem látszódik, nem érződik kísérletnek.

R.L.: Maga mikor látta először az eredetit?

S.Z.: 1980 márciusában mint ösztöndíjas voltam Leuvenben. Az volt a feladatom, hogy régi magyar nyomtatványokat gyűjtsek, de természetesen, mint sokan előttem, én is látni akartam a kódexet. S akkor jött a nagy meglepetés! Nekem tudniillik nemcsak a kódexet mutatták meg, hanem azt a hatalmas dossziét is, amelyben azok az iratanyagok voltak, amelyeknek alapján sokan, köztük a mi könyvtárunk is, és más neves könyvtárak már régen, évtizedekkel korábban kísérletet tettek a kódex megszerzésére. Elképzelheti a lelkiállapotomat! Semmiféle felhatalmazásom nem volt, nem is kértem, álmomban se mertem volna remélni, hogy ilyen ügy részesévé válok.

R.L.: Milyen kicsi ez a kódex! 147 x 101 mm.

S.Z.: Meglehetősen kicsi kódex. De én nagyon szeretném hangsúlyozni, hogy - és ezt talán az ékszerészek tudják a legjobban - az érték, még az anyagi érték is, nem a méretől függ. És a kódex hazatérése az én szempontomból, vagy legalábbis ahogy ma én látom, nem azért jelentős, mert a 37 soros magyar vers hazakerült, hanem azért, mert hazakerült vele a teljes, 302 lapot tartalmazó kódex. Azok a latin és részben magyar szövegek, amelyek - talán - majd lehetőséget adnak arra, hogy eldőljön az Ómagyar Mária-siralomhoz fűződő számtalan kérdés.

R.L.: Melyik az az oldal, ahol hiányzik valami, ahol kitéptek valamit?

S.Z.: A 134. levélnek a hátsó lapján van két hasábon a magyar vers. Két hasábon és, nézze, milyen különös, egyáltalán nem lehet észrevenni, hogy vers. Összefüggően másolták a szöveget. Később a kódex valószínűleg idegen tulajdonos kezébe került, aki ki akarta ezt a szövegrészt törölni. Ez az első hasábon látszik legjobban, a második hasábon a szö-

veg sokkal jobban olvasható. Nos, nyilvánvalóan a magyar szöveget nem értő idegen tépte ki a következő lapot is. Nagyon nagy kár számunkra, mert ez a tény és a kidörzsölés arra enged következtetni, hogy ezen a lapon is magyar szöveg lehetett: talán a Mária-Sírlom második része.

R.L.: Nemzedékek tanultak idézeteket ebből az első magyar versből. "Világ világa, /Virágnak virága,/Késerüen kinzától,/Vasszegekkel veretel." Van valami megindítóan szép abban, hogy az elmúlt hetekben a gondolkodó magyarok számára a legnagyobb élmény az első magyar vers feltünése volt. Kedves Soltészné, köszönöm, hogy találkoztunk.

S.Z.: Köszönöm a beszélgetést.

Az első magyar vers hazaérkezése

/Elhangzott a Kossuth Rádió "Kilátó" c. műsorában
június 9-én/

Sediánszky János: A kódex és az első magyar vers most először került haza, magyar földre. Hogy ilyen szempontból mi a jelentősége, ezt fogalmazza meg a következő riportunkban először Villangó István, a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője.

Villangó István: Hosszan lehetne sorolni művelődéstörténeti, tudományos jelentőségét ennek a nyelvemléknek, én most mégis egyet külön is kiemelnék, ez pedig a hungarika-értéke. Történeti kutatásunkban megkülönböztetett helye, szerepe van a hungarika-kutatásnak. Nos, ez a kódex hungarika. Mi, könyvtárosok, ezt úgy definiáljuk, hogy minden Magyarországon megjelent vagy bárhol a világon Magyarországra vonatkozóan vagy magyar nyelven megjelent mű: hungarika. Nos, ez talán a legősbibb és legszebb példája a hungarikának. Egy vers, amelyik külföldön született. Egy magyar vers, amely magyar és európai, hisz valahol Bolognában vagy Olaszország más városaiban, vagy talán Franciaországban - a tudomány még adós ennek az eldöntésével - jegyezte le magyar elődünk, és ez azt is bizonyítja, hogy a magyar irodalom részének kell tekintenünk mindazt, ami bárhol, határainkon kívül, közel vagy távol, megjelenik. Része a magyar irodalomnak, része a magyar kulturának, része a magyar művelődésnek, akkor is, ha XIII. századi, akkor is, ha XX. századi.

S.: Vajon ennek az első nagyszerű műfordítónak és - merem mondani - költőnek az alakját még mindig anonymsi homály fedi?

V.: Igen, még mindig. Még mindig bizonytalan, hogy tulajdonképpen ki lehetett az a - növendék? költő? Költő volt valójában, hiszen ahhoz, hogy ilyen művet alkosson, ahhoz igazi költői lélek kellett, és hogy magyar volt, az is biztos; ez kiderül nyelvezetéből és kiderül abból a kötődésből is, ami a nyelv szépségében való örömét mutatja. Idézném ehhez a kettősséghez irodalomtörténészünk, Klaniczay Tibor megállapítását, hogy az ősi magyar vers és a latin himnusz misztikus nászából így született meg a magyar poézis. S még valamit, ha már a jelentőségről beszélünk. Két olyan nép képviselői cserélték ki történeti

értékeiket, amelyek láthatóan nagy becsben tartják ezeket az emlékeket, talán azért is, mert mindkét nép meglehetősen viharos történelmi századai során nagyon sok értékét elveszítette. Nos, hallottuk, hogy belga vendégeinknek, a leuveni Katolikus Egyetem vezetőinek milyen fontosak azok a flamand vonatkozású ősnymtatványok és régi könyvek, amelyeket mi cserébe fölajánlottunk, és azt nem is kell bizonygatnom, nekünk milyen fontos az, hogy hazakerült ez a nyelvemlék, hazakerült ez a kódex, hazakerült ez a hungarika.

S.: Mit jelent a boldog tulajdonosnak, a Széchényi Könyvtárnak ez az új - nem mondhatom, hogy szerzemény - kincs, amely Önökhöz kerül? A Régi Nyomtatványok Tárának vezetője, Soltész Zoltánné:

S.Z.: Az Országos Széchényi Könyvtárban minden magyar vonatkozású emlék nagyon fontos, hiszen ez az a magyar könyvtár, amely az egyetemes kulturális dokumentumok gyűjtése mellett mindig elsősorú feladatának tartotta a nemzeti kultúra emlékeinek a gyűjtését. Ezeknek az értékeknek a sorában az első magyar vers, amely ráadásul művészi megformáltságával, szépségével egyben azt is sugallja, hogy nem első, csak a legrégebbi lehetett ezen nyelvemlékek sorában, kimagasló értéket képvisel. A nemzeti könyvtár azonban csak egyik feladatának tartja a magyar nyelvű emlékek megszerzését. A könyvtár modern értelemben nemcsak múzeum, nemcsak őrzi ezeket az emlékeket, hanem a tudományosság számára feltárja. Én ebben látom a legnagyobb jelentőségét annak, hogy az első magyar vers végre Magyarországra és a nemzeti könyvtárba került. Tudjuk jól, kiváló nyelvészek, irodalomtörténészek eddig is gyakran foglalkoztak szövegével, értelmezték egyes szavait, méltatták verstani jelentőségét, sőt, a dallamát is, de ezeknek a kutatóknak rendszerint csak néhány nap állt Leuvenben a rendelkezésükre. Nyilván ez is egyik oka annak, hogy annyi nyitott kérdés fűződik ehhez a kimagasló nyelvemlékhez. Tudjuk, a legelső kutatók úgy vélték, hogy a híres bolognai egyetemen tanuló valamelyik magyar szerzetes, talán domonkos jegyezhetette fel ezt a magyar verset. A legújabb kutatások, Mezei László professzor megállapításai szerint valószínűbbnek tűnik a párizsi egyetemen tanuló magyar diák közreműködése. Hogy ezek a kérdések ilyen nyitottak, az nagyrészt nemcsak a probléma súlyosságával, bonyolultságával, sokoldalúságával magyarázható, hanem talán elsősorban azzal, hogy a magyar kutatók rövid idő alatt mindig inkább csak a magyar szöveggel, ezzel a 37 sorral foglalkozhattak és nagyon kevés idejük maradt arra, hogy az egész kódexet, a 302 levélen különböző kezekről, különböző ductusu írással feljegyzett latin szövegeket egymáshoz viszonyítva, egymással relációban tanulmányozzák. Az az érzésem, hogyha ezek a vizsgálatok, méghozzá igen sokoldalú, komplex vizsgálatok megtörténnek, akkor talán néhány éven belül lényegesen többet fogunk tudni az első magyar vers lejegyzéséről és bizonyosabban, dokumentálhatóbban, mint ma. És éppen ezért én úgy érzem, hogy ez az ünnep nemcsak a nemzeti könyvtárnak az ünnepe, hanem az egész magyar tudományosságnak is. Azért érzem ezt a mostani cseremegegyezést nagyon szépnek, mert egyaránt szolgálja saját hazánk, a magyar nemzeti kultúra ügyét és a magyar tudományosság továbbfejlődését, de ugyanolyan mértékben szolgálja a flamand kultúra dokumentumainak a visszatérését is keletkezési helyükre és a velük való tudományos munkát. Nos, ezeknek a daraboknak Flandriába való visszajuttatása éppúgy elő fogja segíteni a kötetek érdemi, sokoldalú, tudományos feltárását, mint az Ómagyar Mária-siralomnak a Magyar Nemzeti Könyvtárban való elhelyezése.

MUNKÁNKRÓL KÉRDÉSEINKRÓL

A vári kézikönyvtár előkészítő munkálatairól

Az "Ős kézikönyvtári csoport" a hatvanas években kezdte meg - a várra való felkészülés jegyében - tevékenységét. A külsőleg megújuló nemzeti könyvtár épületváltásával lehetőség nyílik arra, hogy a mainál sokkal nagyobb olvasói terekben biztosítandó meghosszabbodott szabadpolc-folyómétereken bőséges kézikönyvtári állomány szolgálhassa a most elláthatónál szélesebb olvasóközönséget. E célt tűzve maguk elé elődeink hozzáálltak a rendkívül alapos, széleskörű, roppant munkaigényes, de nagyszerű feladat elvégzéséhez. A megbeszélések során tisztázták, hogy a - táruk és különgyűjtemények sajátos olvasótermein túl - megnyiló négy nagy olvasóterem mely tudományágakat képviselje, anyaga milyen mélységig és mekkora nagyságban reprezentálja, milyen esetleges átfedésekkel, az illető szaktudományt.

Az új, a várban kialakítandó működés terveit az olvasószolgálat, a tájékoztató munka és a segédkönyvtárak tervtanulmányai foglalják össze. Ez utóbbi értelmében az alábbi négy kézikönyvtár felállítását határozták el:

I. Központi tájékoztató kézikönyvtár	15 000 kötet
II. irodalomtudományi szakkézikönyvtár	12 000-15 000 kötet
III. történettudományi szakkézikönyvtár	12 000-15 000 kötet
IV. általános /tanulmányi/ kézikönyvtár	30 000 kötet

Gyűjtőkörét tekintve az I. kézikönyvtár a ma is működő olvasószolgálati segédkönyvtár továbbfejlesztéséből, valamint az egyes munkahelyeken és gyűjteményekben korábban kiépített segédkönyvtárak meghatározott /speciálisan nem odailló/ részének összevonásával alakítandó ki. Könyvtárunk szakkönyvtári profiljával is egybeeső két szakolvasótermünk,

a II. és a III. az adott tudományterület magyarországi megjelenésű összefoglaló műveinek, részmonográfiáinak, forrás- és szövegkiadásainak többes példányait, a külföldi megjelenésű művek /jelenleg a forgalmazás miatt raktárban elhelyezett/ első példányait, valamint a tudományterület magyar kurrens és már nem élő szakfolyóiratainak teljes többes példányszorozatait tartalmazza. A IV. olvasóterem valamennyi tudományág tekintetében azonos mélységre törekedve gyűjti a legfontosabb magyarországi megjelenésű könyveket és folyóiratokat.

Mindazon vezetői tanácsi határozatok, melyek a kézikönyvtárak témakörével foglalkoztak, részletkérdések tekintetében történt módosításoktól eltekintve, alapjaiban ma is érvényesek. A mai elképzelések szerint mind a négy említett olvasóterem - tekintet nélkül arra, hogy az olvasó mit kutat, vagy milyen kategóriájú olvasójeggyel rendelkezik - bármelyik beiratkozott könyvtárlátogató saját szándéka szerint, korlátozás nélkül használhatja. Csak félreértések elkerülése végett jegyezzük meg, hogy az említettekén túl külön hírlap-olvasóterem és mikrofilm-olvasóterem is az olvasók rendelkezésére fog állni.

Induláskor a kézikönyvtári csoport nyolc tagot számlált. Valamennyi olvasóteremnek volt 1-1 előadója, nagy tudású könyvtáros, egyszersmind kiváló szaktudós, mint az azóta elhunyt Bélley Pál és Szentmihályi János, valamint mostani munkatársaink: V. Windisch Éva és Ferenczy Endréné. Az előadókhöz - az idők során személyükben változó - egy-egy munkatárs kapcsolódott.

Elődeink a munka meghatározó, 1963-tól 1969-ig tartó első szakaszában a kézikönyvtárak elméleti előkészítésén túl elvégezték a címanyag-kijelölést, a szakrend kidolgozását, a beszerzés és a folyamatos köttetés időben rájuk eső hányadát. A csoport munkájához kezdetől fogva szervesen kapcsolódott a kijelölt anyag beszerzésén túl, különböző beszerzési forrásokból aktívan is szerzeményezve, a Gyarapítási osztály. A későbbiekben erre az osztályra hárult az általános olvasóterem kézikönyvtárának teljes gondozása, s ezen az osztályon nyert elhelyezést a Könyvfeldolgozó osztály szolgáltatotta adréma-levonatokból épített valamennyi kézikönyvtári munka-segédlet, nyilvántartás, katalógus.

Az 1969-es esztendő végére összegyűlt mintegy 50 000 kötet a négy kézikönyvtár számára, ebből köttetésre került 20 000 kötet. Tartalmi szempontból 1970-ig az alábbi eredményeket érték el:

Az I. olvasóterem 10 000 kötettel, 350 szakcsoportban került felállításra referenzterembeli ma is használatban lévő elhelyezésével, ugrószámos jelzetrendszerrel.

A II. kézikönyvtár 70 szakcsoportba rendezve tartalmazta a magyarországi megjelenésű könyv- és szakfolyóirat-anyagot, szintén ugrószámos rendszerű elhelyezésben, 7-8 ezer kötetet számlálva.

A III. kézikönyvtár ideiglenes numerus kurrens jelzetrendszerben, 400 szakcsoportba rendezve 11 000 egységet kitevő anyagát, tartalmazta a magyarországi megjelenésű kiadványok többes példányait.

A IV. olvasóterem az ETO nyomán kialakított 410 szakcsoportba rendezve 21 000 kötetet, még nem végleges felállítási rendben, s kidolgozatlan jelzetrendszerrel készült el.

A kézikönyvtári munkálatok második, intenzitását tekintve erősen lecsökkent szakasza 1970 és 1979 közé esik. A Várba költözés időpontjának bizonytalan időre történt el-

tolódása miatt a vezetőség úgy határozott, hogy a kézikönyvtárak fejlesztése és gondozása nem időszerű, s ha nem is szüneteltethető, de mindenképpen háttérbe szoruló feladat. A KCs-csoport feloszlott, a tervszerű munkamenet megszakadt. A csökkentett ütemű és módosított ügymenetű KCs-teendőket a Gyarapítási osztály gondjaira bízta, amelynek feladata a továbbiakban csupán a II., III. és IV. kézikönyvtár tekintetében a kurrens megjelenésű magyarországi könyv- és folyóiratanyag kötelezpéldányra alapozott, folyamatos válogatása és beszerzése lehetett. Emellett azonban nem tévesztette szem elől gyarapítási politikájában a felállítandó kézikönyvtárak 1970-ig deziderált retrospektív, magyarországi megjelenésű kijelöléseinek kielégítését és azok korszerű külföldi, 1970 utáni megjelenésű, várható igényeinek - átmenetileg a törzsgyűjteménybe irányított - beszerzését. Az 1970-től szerzeményezett magyarországi KCs-anyag azonban - a külön erre a célra foglalkoztatható munkaerő hiányában - végleges állomány-nyilvántartásba nem került, csupán tulajdonbélyegzővel és az ideiglenesnek tekintett KCs-leltárkönyv mechanikus beszerzési számával ellátva, az ebből adódó helyrajzi numerus kurrens rendjében, a Pollack Mihály téri raktárba került. A három olvasóterem ezen időszak alatt mintegy 10 000 kötetrel gyarapodott, ebből 1 000 kötet /folyóirat/ kötetése is megtörtént.

A felsorolt előzmények után 1980-ban új lendületet kapott a kézikönyvtárak sorsa, ismét reálissá, s egyúttal sürgetővé vált a KCs-munkálatok tervszerű ütemezésű folytatása. A Vezetői Tanács döntése értelmében az I. kézikönyvtár szervezési munkáit az Olvasószolgálat keretében, a II.-IV. kézikönyvtárét pedig az I. főosztály létszámából kigazdálkodott 3 fővel be kellett indítani. Ma a kézikönyvtárak felelősei: I.: Szabó Géza - KCs csoporton kívül; II.: Rajka Ágnes; III.: Inotai István; IV.: Karakas Péterné. A vezetői tanácsi határozat értelmében 1980 második felében megtörtént a munkamenet kidolgozása, bizonyos rendszerezési és selejtezési munkák beindulása, 1981-től e munkálatok folytatására, a gyűjtött sorozatok hiányainak deziderálására, pótlására, raktári példányilvántartásra, szakkatalógusból és szakkibliográfiából külföldi anyag jelölésére, folyamatos kötetelésre-küldésre került sor. Ezévi munkatervünk többek között 3 500 mű könyv és 180 évfolyam kurrens folyóirat beszerzését, 6 000 oldal másoltatását, valamint 4 és félezer kötet könyv és periodika kötetését irányozza elő.

Szintén idei feladataink közé tartozik mintegy 6 000 mű kijelölése és nyilvántartásba vétele: olyanoké, amelyeket egyrészt a törzsgyűjteményből kell átírányítanunk, másrészt antikvár úton kell kerestetnünk, beszereztetnünk. Párhuzamosan e feladatokkal, a kézikönyvtárak végleges szak- illetve jelzetrendszerével, s ehhez szorosan kapcsolódva a könyvek címkézésének kidolgozásával is foglalkozunk.

A kézikönyvtárak hozzáférhetőségét terveink szerint háromféle katalógus fogja biztosítani:

- szükséges mindenképp egy betűrendes katalógus, amely tartalmazza - akár együtt, akár olvasótermi bontásban külön-külön - a szerző, III. szerzők, esetleg a művek címének betűrendjében a meglévő műveket.
- A szakkatalógus olvasótermenként külön ölelné fel az egyes kézikönyvtárak anyagát, bizonyos, több helyre szakozható művek esetében az adrémalevonat többszörös beosztásával.

- A helyrajzi katalógus inkább az olvasótermi rendtartás, mint az olvasók érdekében elengedhetetlen. Míg a két előbbi katalógus - funkciójából adódóan - több címleírást foglalna magába, mint ahány művel az olvasóterem rendelkezik, addig ez a katalógus a könyvek fizikai elhelyezésének rendjét követve, példányszámmal és szakrendjükkel is egybeesne.

Ami a szabadpolcos könyvanyag címkézését illeti: bizonyosnak tetszik, hogy az egyes olvasóterem anyagát más-más alapszinű címke fogja megkülönböztetni egymástól, s a címke olyan betű- és számkombináció kerül, amely a könyvnek a polcon elfoglalt helyét is magában foglaló szakjelzetét hordozza. Célszerűnek tűnik a címkek SE-LIN LABELER, Olympia márkájú, a Gyarapítási osztályon már többéve használt s jól bevált gépen történő elkészítése.

A kézikönyvtárak állománya jelenleg mintegy 55 ezer egység a vári épület déli 7. szintjén helyezkedik el. Mielőtt rendezéséhez hozzáláthattunk, nagyobb összefüggő utcákat kellett több köbméternyi anyag megmozgatásával kiürítenünk. Az így nyert, minimális helyen indult meg az anyag szakrendben történő elhelyezése; e munka előrehaladtával újra meg újra helycsinálásra kényszerülünk. A szakrendezés alapja az u. n. előadói katalógus, amelynek adott cédula-adagját attól függően, hogy a szakrendben ki hol tart, felvisszük a várba, vagy visszavitetjük - egyéb munkáinkhoz is nélkülözhetetlen lévén - a Múzeum kerti épületbe. Az anyag rendezése közben folyamatosan válogatjuk ki a kötésre küldendő mennyiséget. Minden egyéb tevékenységünket: deziderálást, leltározást, címleírást, katalógusgondozást a főépületben végezzük.

Mindez nagyon szép, összetett, méreteiben és összefüggéseiben igen kiterjedt feladat. Munkánk során könyvtárunk számos osztályával, legsűrűbben a raktáriakkal és a gyarapítókkal, a kötésszakkal, a restaurátorokkal, a feldolgozókkal és a szakozókkal kerülünk munkakapcsolatba; az ő készséges, természetes és bürokrácia mentes segítségük nélkül a későbbiekben sem tudnánk eredményesen dolgozni, és az ő ügyeskedésükre az olvasóterem 1984-re tervezett megnyitásáig, a közös cél érdekében, a jövőben is feltétlenül számítunk.

Karakas Péterné

A közelmúltban doktorált: Koroknainé Nemeskéri Erika

A nosztalgia korát éljük. Irodalomban, képzőművészetben, zenében ismét divatba jött a századvég, a szecesszió. Volt-e valamilyen szerepe ennek a nosztalgiahullámnak a Te téma választásodban?

- Ezt a témát nem most választottam. Egyetemista koromban a tárca-novellákról kellett szemináriumi dolgozatot írnom. A századelő ujságjaiban tárca-novellákat keresve ta-

lálkoztam Cholnoky László elbeszélései közül néhányal. Érzékenysége, az életidegenség művészi kifejezése megragadott. Izgatott, hogy miként lehetne rekonstruálni az ő ködbe - és a Duna habjaiba - veszett pályaképét. A Kézirattárban aztán elém került Cholnoky hagyatékának töredéke, s a régi érdeklődés újra föltámadt bennem. A hagyatékban ott találtam Cholnoky munkásságának sajátkezü összeállítását, amely sok a szakirodalomban föltett kérdésre választ látszott adni. A nosztalgia eszembe sem jutott!

Mennyiben határozta meg módszeredet az a tény, hogy a könyvtár kézirattárában dolgozol, tehát sok olyan anyaghoz hozzájutsz, amiről másoknak nincs is tudomása.

- Módszere csak akkor van az embernek, ha megtalálta tárgyát. Természetesen volt fogalmam arról, miképp lehet módszeresen dolgozni egy irodalomtörténeti témán. Azt is tudtam, hogy egy bölcsészdoktori disszertációnak azt kell bizonyítania, képes-e szerzője módszeres kutatásra. A Cholnoky-téma alkalmas volt ezt az elemi bizonyítást dokumentálni. Segített vajon, hogy munkám természetéből eredően sok anyaghoz jutok hozzá? A szándéktól függ. A sok anyag akadálya is lehet az elmélyülésnek. Egy-egy hagyatékkal nem lehet sokat időzni; egyik hagyatékot követi a másik, a harmadik ... Nem az anyag ösztönöz, hanem a belső elszánás egy kérdést körüljárni. Az anyag csak a rendet kívánja, ennek gyakorlati törvényei vannak. A rendet alkalmazni elég. Kitölti a kézirattáros munkaidéjét.

A Magvető Kiadó Magyar Hirmondó sorozatában két kötetnyi válogatás jelent meg Cholnoky Viktor műveiből. Tervez-e a Kiadó hasonló összeállítást Cholnoky László írásaiból és mi ebben a Te szereped?

- Igen, a Magvető Cholnoky Viktor munkái után kész kiadni egy kötetnyi novellát Cholnoky Lászlótól. Ezek az elbeszélések folyóiratokba, ujságokba "eltemetett" művek, amelyek többsége először fog megjelenni kötetben. Ez a disszertációs munka hasznos mellékterméke.

A Cholnoky-életmű feldolgozása után a Nyugat történetével kívánsz foglalkozni - ezt az 1982. évi kutatónap téma felsorolásából tudjuk. Szeretnék azonban kicsit többet is hallani erről a munkáról.

- Egy korszak irodalomtörténetének kidolgozásában fontos a periodikumok története. S nemcsak az évfolyamokból kiolvasható szerkesztési elvek, szemléleti mozzanatok, hanem az, ami emögött rejtőzik. Ezt azonban nehéz megragadni; egy-egy folyóiratnak szétszóródott az irattára vagy nem is volt olyan. A Nyugat története is hézagos Osvát Ernő titokzatos és legendás tevékenysége ismeretének hiányában. Szerencsére Elek Artur iratai között szép számmal fennmaradtak a Nyugat szerkesztőjéhez írt levelek. Töredékes anyag ez, de türelmes kutatással talán hozzájárulhatok valamennyi adalékkal a majdan megírandó Nyugat-történethez. Amit elterveztem, az tehát nem a Nyugat története, hanem anyagfeltárás az említett láthatatlan történet rekonstruálásához

/Kérdezett: N. S. K./

KIADVÁNYAINK

Mikrofilmek címjegyzéke. Zenei gyűjtemény I. köt. Zeneműkéziratok I. Egyes eredetű rezidenciális zeneműkéziratok I. Összeáll.: Nagy Zoltán. Bp. [1981]. 1979. OSZK. 165 l. - 29 cm. /Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei. Új sorozat./
Soksz.

Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei című, Ónódy Miklós által szerkesztett új sorozat legutóbb különleges érdekességű kötettel bővült. Nemzeti Könyvtárunk Mikrofilmtára ugyanis ezuttal az egyik legértékesebb és a nemzetközi érdeklődés előterében álló különgyűjteményünkkel, a Zeneműtárral együttműködve alakította ki e kiadvány tartalmát. A kötet összeállítójának, Nagy Zoltánnak a szokásosnál lényegesen nagyobb körültekintésre és gondos türelemre lehetett szüksége ahhoz, hogy ezt a négy nyelvű, erősen zenei-szakmai jellegű kötetet közreadja. Munkája végülis hálás feladatnak bizonyult: erre utal a könyvtárunkhoz rangos külföldi szaktekintélyektől, egyetemi és nemzeti könyvtáraktól érkezett sok köszönőlevél is, amelyek a kötet magas használati értékét hangsúlyozzák. A mikrofilmjegyzék különlegességére lektora, Kecskeméti István a Bevezető elején így utal: "Ez a kötet premiernek számít, két szempontból is. Egyrészt első ízben fordul elő, hogy nemzeti könyvtárunk zenei gyűjteményének mikrofilmjeiről jegyzék jelenik meg. Másrészt - és ez talán szélesebb területen, határainkon túl is premierszámba megy - e mikrofilmjegyzék a benne nyilvántartott állományrésznek teljes könyvtári címléírását és mutatóapparátusát is nyújtja. Az olvasó tehát az e jegyzékben feltárt állományrészre vonatkozóan a teljes katalógust is kézhez kapja."

A kötet címe tehát ebben az esetben nagyonis szerény tartalmának minőségéhez képest. Nemcsak magukat a mikrofilmeket írja le ugyanis adataikkal, jelzeteikkel együtt - elősegítvén ezzel a filmek gyors megrendelési lehetőségét - hanem beemeli a film jelzete és technikai adatai közé a fényképezett dokumentum teljes címléírását úgy, ahogyan az - a legfontosabb utólagos korrekciókat is beleértve - a Zeneműtár cédulakatalógusában szerepel.

E címjegyzéknek tehát egyik fontos haszna, hogy a felvett zeneműkéziratokra nézve lehetővé tette a címléírások korszerűsített közreadását /műjegyzékszám-kiegészítésekkel, adatjavításokkal/. Haszna természetesen az is, hogy elkezdte kiadványban közzétenni a Zeneműtár eddig csakis helyben tanulmányozható és sokfelől igényelt címléírásait, mégpedig hamarabb, mint ahogyan a Zeneműtár saját kiadványban sort keríthetett volna reá. A kötet további előnyei - mint minden bibliográfiáé a cédulakatalógussal szemben - a mutató-apparátusban rejlenek.

De ideje, hogy néhány szóval a kiadvány alapanyagát méltassuk. Első mikrofilmjegyzéke anyagául a Zeneműtár a legérdekesebb régi állományrészét javasolta. Magát Joseph Haydnt, e különgyűjtemény világbüszkeségét már korábban bibliografizálta a Zeneműtár. Nem így azonban a Haydn körüli kisebb mestereket. Nos, az az állománycsoport, amely ebben az első mikrofilmjegyzékben sorra került, éppen azért tarthat számot széles körű érdeklődésre, mert nem egyetlen, hanem sok különféle régi mester műveit regisztrálja és e művek között sok a kiadatlan, a részletesebb feldolgozásra és megismerésre csábító. Ahogyan tartalma, úgy provenienciája is vegyes ennek a több mint kétezer állományegységet tartalmazó "Ms. mus. IV." raktári jelzetű csoportnak, amelyből az első félezer szerepel ebben a kötetben. Különféle főúri, egyházi és egyéb birtokokból a második világháború után nemzeti könyvtárunkba irányított, többnyire XVIII. és korai XIX. századi kéziratokról van szó, melyek között található jeles mesterektől való autográfokat is.

A kötet hasznossága odáig terjed, hogy a zenetudományi kutatómunka terének lényeges kibővítésén túl esélyt ad a koncert- és hanglez- repertoárnak ismeretlen vagy feledésbe merült szerzők műveivel való kibővítésére is. A kiadvány használói között tehát nemcsak könyvtárosokat, bibliográfusokat és muzikológusokat, hanem bizonyára kottaközreadókat és előadóművészeket is találhatunk majd.

A kötet főrésze maga a Jegyzék, helyrajzi sorrendben tartalmazza a mikrofilmre vett zeneműkéziratok leírását. Az anyagban való sokrétű tájékozódást - a mikrofilmekre vonatkozó praktikus útmutatón túl - háromféle betűrendes mutató segíti. Az első a zeneszerzők, valamint a zenei és irodalmi közreműködők neve szerint, a második a zeneművek irodalmi és műfajcímei, a harmadik pedig a címléírásokban előforduló földrajzi nevek szerint teszi könnyen megtalálhatóvá, visszakereshetővé a régi zene eme egyedi dokumentumait. Figyelemre méltó a kötet nyelvi konkordancia-táblázata, amely az alapjában magyar nyelvű címléírások megértését segíti az angolul, németül, illetve oroszul olvasók számára. Az Előszó, a Bevezető és a Használati útmutató - ahogyan a kiadvány címlapja is - teljes egészében négy nyelvű s így jól illeszkedik a bibliografizált tartalom a zene nemzetközi-nyelvűségéhez.

Dicséretes említésre kívánkozik még a mintaszerű tipografizálás, ami a nem könnyű, erősen szakirányú szövegek kényelmes, világos olvashatóságát segíti elő és vonzóvá teszi a kötetet a várhatóan túlnyomórészt külföldi használók számára is.

A máris számottevő külföldi visszahanggal egyetértésben mi sem kívánhatunk szebbet, mint e jelentékeny és hasznos kötet mielőbbi folytatását.

Berlász Piroska

Magyar Könyvészet 1921-1944. A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke. VI. Nyelvészet - Irodalom. Közread. az Országos Széchényi Könyvtár. Szerkesztette: Komjáthy Miklósné. Közremük. Froemel Károlyné, Kiss Dénesné, Simon Jánosné, Szenté Péter és S. Lengyel Márta. Bp. 1981. 540 l.

Az Országos Széchényi Könyvtár Retrospektív Bibliográfiai Szerkesztősége ígéretéhez híven egy évvel az első kötet megjelenése után 1981-ben már a Magyar Könyvészet 1921-1944-sorozat második kötetét jelentette meg. A munka méretei önmagukban is tiszteletet parancsolóak, a hatalmas terjedelmű első kötet után, amely a magyar irodalom anyagát foglalta magában, ezuttal a Nyelvészet - Irodalom szakrendi csoportjait tartalmazó 540 lapos VI. kötet látott napvilágot. A két világháború közötti könyvészet nyolc kötetre tervezett sorozata alcímében megfogalmazza gyűjtőkörét és formáját. A szakbeosztás a könyvtári szakrendszer /ETO/ alapján áll, és követi a Magyar Könyvészet 1945-1960 köteteinek szakbeosztását. A gyűjtőkör határa a Magyarországon nyomtatott könyvekre terjed ki, tehát az 1938 és 1941 közötti területmódosítások figyelembe vételével az adott időszakban Magyarország területéhez tartozó kiadók és nyomdák tevékenységét regisztrálja. A bibliográfia szerkesztősége párhuzamosan a Magyarországon tuli hungarica-anyagot is gyűjti, egy később mintegy pótkötetként megjelentetendő külföldi magyar könyvészet számára.

A bibliográfiai vállalkozás egészéről, felbecsülhetetlen könyvészeti jelentőségéről, hézagpótló szerepéről, előzményeiről már az első kötet kapcsán szólt a Híradó, ezeket az általános megjegyzéseket feleslegesnek tartjuk megismételni. Egyet azonban ismételt hangsúlyoznunk kell: a két világháború közötti korszak könyvészeti feltárása elsősorban azért alapvető tudományos munka és a korszakkal foglalkozó bármely szakember számára nélkülözhetetlen forrás, mert erről az időszakról rendszeres könyvészeti bibliográfia, éves, vagy több évet átfogó könyvjegyzék hiányában a jelen bibliográfia az első teljes regisztrálás, sok kiadvány itt kerül először feltárára.

A most megjelent VI. kötet a nyelvészet szakcsoportját tartalmazza, a könyvtári szakrendet követve, jól áttekinthető tagolásban, valamint a kötet jóval terjedelmesebb második felében az irodalomtudomány, irodalomelmélet és az egyes nyelvek irodalmának könyvészeti anyagát, vagyis a két világháború között Magyarországon megjelent világirodalmat. Az irodalomtudományi anyagban, amennyiben ez szükséges, külön csoportosítja az egyes írókról szóló szakirodalmat, a szépirodalmat pedig a jól ismert tagolásban közli /fő csoportok a műfajok, ezeken belül külön a gyűjtemények és az egyes szerzők művei, valamint a szerzői sorozatok/. A látszólag száraz könyvészeti leíráshalmoz hallatlanul izgalmas olvasmánnyá válik, ha az adatok mögé tekintünk és tartalmi következtetéseket vonunk le belőlük. A korszak kiadott szerzőinek névsorából, kiadott műveinek számából, esetleges példányszámából, ismételt kiadásából élénk tárul a kor kiadáspolitikája, művelődéstörténete, olvasáskulturája, egész társadalmi kulturájának tükre. A könyvészeti regisztrálás izgalmas tudományos forrás olvasásszociológusok, művelődéstörténészek, irodalomtörténészek számára egyaránt. Pusztá átlapozásra nyilvánvaló például, hogy az angol

nyelvű irodalom magasan vezet a kiadott művek számában /csaknem száz lapon sorolja fel a kötet, ugyanakkor a német 70 lap, a francia 55/, de meglepő, hogy az orosz nyelvű irodalom is 16 oldalt tölt meg /közte Ilja Ehrenburg, Katajev, A. Tolsztoj, Gorkij - 1944-ben jelent meg Az anya, és Solohov Csendes Don-ja is megjelent 1935-36-ban!/. Persze nem ezek az írók vezetnek a kiadói gyakorlatban. A korszak utólérhetetlen kiadási csúcsa Hedwig Courths-Mahler, a maga 185 könyvével, és Cronin, akinek 8 könyve összesen 65 kiadásban jelent meg, egyedül a Réztábla a kapu alatt 20 kiadást ért meg. A népszerű olvasmányok között a szirupos giccs-szerzőktől kezdve a magas színvonalu szórakoztató olvasmányokig minden megtalálható /krimik, Tarzan-könyvek, ugyanakkor Jack London és H.G. Wells/. A korszakban a kiadás elsődleges célja a tömegigények kielégítése, a polgári ízlés kiszolgálása, és ezt tükrözik a kiadási adatok is. Természetesen az igényes kiadók figyelemmel kísérték az irodalom színvonalas alkotásait is. Rendkívül népszerű volt Dickens, Oscar Wilde, Stefan Zweig, Balzac, Anatole France, igen korán jelen volt magyar fordításban Dos Passos, Huxley és Upton Sinclair, és az sem újdonság, hogy Thomas Mann valamennyi műve szinte egyidőben jelent meg magyarul és németül. Tanulságos a szerzői sorozatok puszta felsorolása: az angol nyelvűek közül Joseph Conrad, Dickens, Galsworthy, Jack London, Shaw, Edgar Wallace, H.G. Wells és Oscar Wilde, a németek közül Bettauer, H.H. Ewers, Goethe, E.Th.A. Hoffmann, Landsberger, Karl May és Schiller, a franciáknál Balzac, Colette, Dumas, Anatole France, Victor Hugo, Maupassant, Romain Rolland és Verne, az oroszoknál Dosztojevszkij, Kuprin és Tolsztoj. Természetesen a jelen keretek között csak találmányra tudunk kiragadni adatokat és megfogalmazni következtetéseket. Az elmélyült elemzés a szaktudósokra vár.

Külön kell szólnunk a kötet függelékéről, amelyben első ízben tárul fel az irodalmi sorozatok teljes anyaga, az irodalomtudománytól a magyar irodalomtól a vegyes tartalmu és világirodalmi sorozatokig. Az áttekintésnek pontosságán és teljességén túl újdonsága adja kuriozitását és nagy művelődéstörténeti értékét.

Lichtmann Tamás

Az olvasás anatómiája. Szociológiai tanulmányok. Szerk. Hajdu Ráfis Gábor, Kamarás István. Gondolat. Budapest, 1982. 530 p.

A kötet egy megerősödött szatudomány, az olvasáskutatás aktuális problémáinak körvonalait rajzolja meg. A tanulmányok szerzői azokra a kérdésekre adnak választ, melyeket elengedhetetlenül fel kell tenniük és végig kell gondolniuk mindazoknak, akik a kultúra és a nevelés lehetőségeivel és gyakorlatával foglalkoznak.

Ismerjük-e az olvasást befolyásoló tényezőket? Eligazodunk-e az olvasás lélektanában? Tudjuk-e követni a könyv utját az olvasóig? Van-e határozott képünk az irodalom-ol-

vasás szociológiájáról? H. Sas Judit, Halász László, Mándi Péter, Papp István, Gyürey Vera és Zappe László e kérdésekben igazítanak el bennünket. A régóta hiányzó kötet racionálisabb gondolkodásra és pontosabb valóságismeretre készítheti a kultúra "széplel-kübb" közvetítőit is.

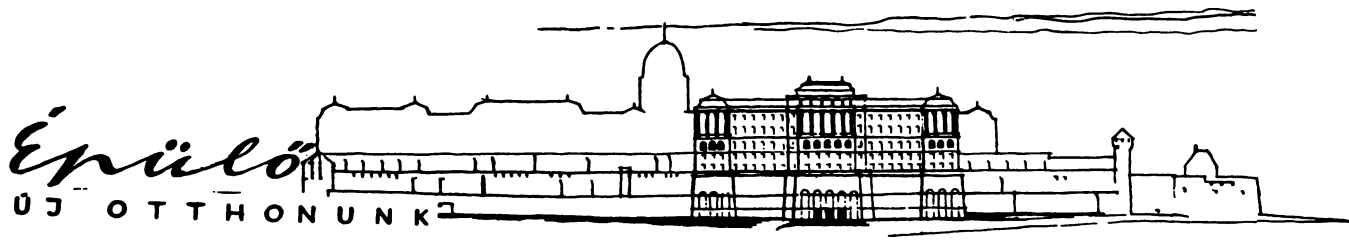
Haszontalan tudomány lenne? - teszi fel a kérdést szabálytalan utószavában Hajdu Ráfis Gábor és meggyőzően bizonyítja a nemleges választ. Nyilvánvaló, hogy nem az, hiszen fontos számunkra a Magyarország olvasástérképét megrajzoló két tanulmány: Nagy Attila és Gereben Ferencé. Nagy Attila "Gyerekek, fiatalok és az irodalom" című tanulmányának alcímével is nyomatékosítja, hogy a gyerekek, fiatalok olvasási kulturájának helyes alakításával a holnapután olvasó felnőttjeit neveljük. A társadalmi háttér felvázolása után az olvasást meghatározó mikrokörnyezeti tényezők fontosságával foglalkozik. A szakmunkástanulók és munkásfiatalok hátrányait tükröző adatokat "munkára ösztönző"-nek nevezi, de a más korcsoportokra vonatkozó adatok értékelésénél is megállapítja, hogy az elsődleges szocializáció változásain kívül "sürgős változtatásokra van szükség általános iskoláinkban az olvasás hatékonyabb megtanításától az irodalmi izlés igényesebbé tételéig". Gereben Ferenc pedig több kutatás adataira támaszkodva markáns vonásokkal rajzolt portrét ad Magyarország különböző olvasórétegeiről. S ha ezt a sajátos képet a társadalom felé fordítjuk, akkor a szembesítés - a látványos és pozitív tendenciák mellett a változatlan és a negatív jelenségek összekapcsolódásának és felerősödésének megléte - komoly figyelmeztetés.

Nem véletlen, hogy mindkét tanulmány figyelmeztetéssel zárul, sőt, a kötet önálló fejezete: a lektűr világának bemutatása is a változások szükségességét hangsúlyozza. S hogy ez milyen összetett problémakör, azt a bevezető írás taglalja. Kamarás István az 1972-es könyvév egy kérdőjellel megtoldott jelszavát választja írásához címek: "Könyvet mindenkinek?". A felkiáltójeles jelszó helyett egy kérdőjel nyomán bemutatni az olvasás bonyolult feltételrendszerét talán hatásosabb és talán eredményesebb is. E bevezető tanulmányból nyilvánvaló, hogy a kötetben felvázolt komor képet csak úgy lehet megváltoztatni, ha a feltételrendszert változtatjuk meg. Mindez természetesen nem történhet meg oly irányu társadalmi fejlődés nélkül, amelyben a társadalomtudományok segítőként élnek a közgondolkodásban, s a változtatás igénye belülről, magából a társadalomból fakad.

E téren érzem igazán jelentősnek az OSZK KMK Olvasáskutatási Osztályának műhelymunkáját. 1968-ban jelent meg Kovács Máté "A könyvtár-szociológia alapproblémái" című tanulmánya, amely egybegyűjtötte a felvethető kérdéseket. Az Olvasáskutatási Osztály megalakulása után nem sokkal pedig Szelényi Iván fejtette ki a fontosabb kutatandó kérdéseket. A napjainkra nagykoruvá lett osztályon a kutatók már "sugó" nélkül is teszik a dolgukat, s maga az osztály az olvasással kapcsolatos kutatások fókuszaként is működik. Akár az MTA Szociológiai Intézete vagy az MRT TK kutatói, akár a Művelődéskutató Intézet vagy az MKKE Piackutató Csoportja munkatársai foglalkoztak az olvasáskutatás egyes kérdéseivel, a kutatások összefoglalása ebben a műhelyben történt. Így vált logikussá, hogy ezt a kötetet Hajdu Ráfis Gáborral közösen Kamarás István szerkesztette, s hogy a kötet

szerzőinek egyharmada a Könyvtártudományi és Módszertani Központban dolgozik. Mindez azért is fontos, mert ebben az intézményben a kutató-fejlesztő és a módszertani tevékenység nem válik el egymástól, az elméleti alapvetések közvetlenül épülnek be a közművelődési könyvtárak gyakorlatába.

Somorjai Ildikó

Az OSZK Várbizottsága

1982. április 8-i ülésén a könyvtár leendő vári épületében elhelyezendő képzőművészeti alkotások kérdését tárgyalta. Az e tárgyban az elmúlt év áprilisában a Művelődési Minisztériumhoz intézett felterjesztés rövid ismertetése után a Bizottság elnöke, Óvári Sándor beszámolt Amerigo Tottal folytatott személyes megbeszéléséről, aki a VI. épületszint középső reprezentatív terének főfalára tervezett nagyméretű dombormű elkészítését egészségi állapota miatt nem tudja vállalni, legfeljebb arra vállalkozik, hogy az - ugyanebben a térségben elhelyezkedő - egyik kiállítótermi ajtó bronzburkolatát megtervezi.

Több hozzászólás kifogásolta, hogy a jelenlegi elképzelésekben nem kap elég hangsúlyt az a hála és megbecsülés, amellyel az utókor a könyvtár alapítójára emlékezik. Dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettes javasolta, hogy a könyvtár Széchényi-termében lévő, Széchényi Ferencet ábrázoló festmény az új épület tanácstermében kerüljön elhelyezésre; Lőrinczi Edit belső tervező pedig indítványozta, hogy az alapító emlékét megőrkítő képzőművészeti alkotást arra a falsikra terveztessék, ahová a korábbi elképzelés szerint Amerigo Tot domborműve került volna.

Az építkezés előrehaladása folytán sürgős intézkedés vált szükségessé az egykori Corvina könyvtárból származó, s az új épület Corvina termében elhelyezendő vörösmárvány oszlopfő, az ugyanoda tervezett színes kerámia Mátyás-cimer, a Mátyás és Beatrix domborművek, valamint az Oroszlános udvari főbejárat középső kovácsoltvas díszkapujának rekonst-

ruálása tárgyában. A Bizottság úgy határozott, hogy a megtárgyalt valamennyi kérdésben újabb felterjesztést kell intézni a minisztériumhoz. Ez már meg is történt.

Az ülés végén Óvári Sándor elnök beszámolt a KOMBER képviselőivel berendezési kérdésekről folytatott megbeszélésekről.

TAJÉKOZÓDÁS

Új szerzemények '81

A Művelődési Minisztérium Közgyűjteményi Főosztálya az idén is megszervezte a hazai közgyűjtemények előző évi válogatott szerzeményeinek kiállítását a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum muzeológus szakembereinek rendezésében. A MM körlevelére 25 múzeum, 5 levéltár és 4 könyvtár jelentette be részvételi szándékát. Az Állami Gorkij Könyvtár 17, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 16, az OSZK 28 dokumentumot állított ki. /Természetesen a múzeumok és a levéltárak kiállított anyagában is előfordult nyomtatott, illetve kéziratos, hagyományosan könyvtárba kívánkozó "tárgy": kézirat, térkép, könyv, ujság is./ A kiállítást az idén - a korábbi évektől eltérően - hosszabb ideig, 10 napon át - április 23-tól május 2-ig - tekinthette meg a nagyközönség.

A március elején megindult előkészítő munka során a helyi szervezőnek nem kevés munkájába került, amíg a törzsgyűjtemény és különgyűjtemények illetékeivel szorosan együttműködve kiválogatta és jegyzékbe foglalta azt a 35 dokumentumot, amelyek az illetékesek egybehangzó véleménye szerint értékükkel, érdekességükkel és ritkaságukkal megérdemlik, hogy reprezentálják a nemzeti könyvtár állománygyarapító munkáját, s egyúttal bemutassák a nemzeti kultúra iránt érdeklődő látogatóknak az OSZK gyűjteményeinek széles spektrumát.

Az idén - eddig először - zsűri döntött a kiállításra kerülő dokumentumok mennyiségéről, tekintetbe véve a jelentkező intézmények nagy számát és a hely szűkös voltát. Az OSZK 1981. évi szerzeményei közül a következőket láthatták azok, akik felfáradtak a Várba.

PLAKÁT- ÉS KISNYOMTATVÁNYTÁR

Szöveges plakát Rácz Aladár cimbalom-művész hangversenyéről

1929. júl. 13. Vichy - 1929. máj. 31. Genf.

Képeslevelezőlapok a XX. század első éveiből

Rákóczi ut.; - Andrássy ut.; - Lipót körut.; - Krisztina körut.; - Muzem körut.; - Nyugati p.u.; - Balaton: a "Baross" gőzös érkezése; - Badacsony; - Fürdőélet a Balatonon.

ZENEMŰTÁR

Albrechtsberger, Johann Georg: Konzert für Maultrommel, Mandora und Orchester. E-dur. - Konzert für Maultrommel, Mandora und Orchester. F-dur. Előadja: Fritz Mayr és Dieter Kiersch. A müncheni kamarazenekart vez.: Hans Stadlmair. - Orfeo licenc /NSZK/, 1981. RLC Red Seal. Stereo-Digital. LC 0316 /RI 30787/. 33/minit. Hanglemez és az eredeti kotta kézirat.

Albrechtsberger Johann Georg /1736-1809/ a Haydn-testvérek kortársa, Beethoven mestere, majd Győrött Fusz János magyar zeneszerző oktatója. Műveinek egy része az Esterházyak kottatárába, onnan pedig az OSZK Zeneműtárának gyűjteményébe került. A dorombra írt művek az eredeti hangszereken most szólnak meg először. A lemezfelvétel, amely Uraufname /Editio princeps/, Fritz Mayr, az előadó művész közbenjárására a lemezgyártó cég ajándékként került az OSZK állományába.

SZÍNHÁZTÖRTÉNETI TÁR

Az Operaház rekonstrukciójának megkezdése előtt jelentékeny mennyiségű archiválendő dokumentum került az OSZK Színház-, ill. Zeneműtárába. A több ezer színlap, foto között kiemelkedő jelentőségű az a több mint 500 libretto, rendező-, sugó- és ügyelőpéldány, amely 1837. /a Nemzeti Színház megnyitása/ és 1884. /az Operaház megnyitása/ közötti időszakból származik. A jelenleg átvett művekkel szinte teljessé vált az OSZK nemzeti színházi szövegyűjteménye a kezdetektől a felszabadulásig.

Erkel Ferenc: A névtelen hősök c. operájának színpadi berendezéseit leíró, ill. öltöztetési utasításait tartalmazó példánya. Bemutató: 1880. XI. 30. Szöveg: Tóth Ede, Rendezte: Ódry Lehel

Márk Tivadar jelmeztervei /1981-ben megvásároltuk, ill. a művésztől ajándékba megkaptuk több évtizedes operaházi munkásságának jelmezterveit, kiegészítve más hazai és külföldi színházak számára készült munkáival./

Jelmeztervek Borogyin: Igor herceg c. operájához. Új betanulás: Magyar Állami Operaház 1961. I. 26. Ford.: Nádasdy Kálmán, Rend.: Pavel Zlatogorov, Kor.: Harangozó Gy. - Igor herceg jelmeze; - Jaroszlavna jelmeze.

Vogel Eric diszlet- és jelmeztervei /Döntően a könnyű műfaj területéhez kapcsolódik Vogel Eric szintén több évtizedes diszlet- és jelmeztervezői munkássága, amelynek jelentékeny része a Tárba került./

Leo Lenz: A feleségem parfümjé c. komédiájának a Bauhaus hatását mutató, modern szobabelsőket ábrázoló tervei. Bem.: Fővárosi Művész Színház, 1930. I. 18. Ford.: Lakatos László, Rendezte: Bérczy Ernő. - Kék szoba; - Rózsaszín szoba.

RÉGI NYOMTATVÁNYOK TÁRA

Johannes Antonius de Sancto Georgio: Lectura super titulo de appellationibus. Venezia, 1497. Philippus Pincius. 2°, 130 levél. - A számos jogi kommentárt közreadó szerzőnek ez a fellebbezésről írt munkája semmilyen korai kiadásban nincs meg Magyarországon; ez a kiadás Amerikában sincs meg. A velencei Pincius-nyomda mintaszerű kéthasábos szedés-sel, s egy szép, fametszetes nyomdászjelvényvel adta közre a művet.

Lani György: Mausoleum Saxonicum Tripartitum. Leipzig, 1696, typis Andreae Zeidleri. 8°, 559 l. - A Trencsén megyei Teplán született, hányatott sorsu evangélikus lelkész csak élete utolsó szakaszában, Szászországban foglalkozhatott nyugodtan tudománnyal. Ez a munkája a szász fejedelmekhez írott dicsőítő költeményeit egyesíti, amelyből eddig nem volt példány az országban. A Thulins Antikvariat /österbymo/ katalógusa alapján Svédországból vásároltuk meg.

KÉZIRATTÁR

Gyöngyösi István költő levele Szepes vm. szolgabiráihoz. Csetnek, 1702. okt. 2.- A hivatalos tartalmu, de baráti hangu levelet a költő fekete viaszba nyomott gyűrűpecsétjével zárta le. Gyöngyösitől kevés levél maradt fenn; birtokunkban ez az egyetlen.

Kribel /Kriebel/ S. hivatalnok emlékalbum. 1780-as évek. - Az albumba bejegyző barátok, ismerősök: hivatalnokok, katonatisztek, egyházi személyiségek, mérnökök. Bejegyzéseiket nagyszámu portréhitelességű árnykép díszíti.

Kölcsey Ferenc: Zrinyi második éneke. Saját kezű fogalmazványtöredékek. 23,5 x 19 cm. - A több változatot megőrzött töredékek bepillantást engednek nem csak Kölcsey alkotói műhelyébe, de mondanivalójának alakulásába is.

Madách Imre: Epigramma. - Tréfás sorok Madách fiatal éveiből. Lónyay Menyhértnek, Madách ifjúkori barátjának leszármazóinál maradt fenn, Madách Lónyayhoz írt leveleivel együtt.

Juhász Gyula levele Elefánt Olga bölcsészhallgatóhoz. Szeged, 1913. nov. 3. - Az önéletrajzilag rendkívül érdekes levél - még egy levéllel és két levelezőlappal együtt - eddig ismeretlenül lappangott. A nyolcoldalas levél bemutatott részeiben Juhász sajátmagáról, Babitsról beszél, sőt rajzolgat és verset is rögtönöz.

Németh László: Galilei. Saját kezű fogalmazvány javításokkal s a darabra és a szerepekre vonatkozó kiegészítésekkel. 1955. évi dedikációval Tompa Kálmánhoz, anyja orvosához.

KÖNYVEK

Löhneyss, G.E. - Fiorentini, J.: Zwey gute und sehr nützliche Bücher von Stangen und Mundstücken sambt einer Beschreibung der ... Natur der Pferd. Jetzundt aber Wider auff das New mit ... allerhandt Stangen und Mundstücken, insonderheit aber mit vielen Ungarischen ... gemehrt. Frankfurt am Mayn, 1609.

A több kiadást megért lószerszámkönyv a korabeli könyvművészet szép emléke. Ez a kiadása magyar vonatkozásai miatt becses számunkra, mert éppen magyarországi mintákkal bővítették.

Balogh József; Tanakodás az ekéről. Természetvizsgálók, mathematicusok, értelmes földmivelők és okos földmiveltetők számára. Pesten, 1836. Füstkuti Landerer Lajos kiad. XII, 143 l., 2 tábla.

A fehérmegyei, csurgói szárazású szerző a Kis Kun Kerület r. physica /azaz főorvosa/ a 19. század első felének szorgalmas természettudományos közírója volt. Ez a műve a korabeli eke-fajták elemzésével a mezőgazdaság terméshozamának elősegítésére íródott.

IDŐSZAKI KIADVÁNYOK

Balaton-vidéki Naptár 1862-re. Többek közreműködésével kiadja Rónay Károly. I. évf.

Veszprém, 1861. Ramazetter K. ny. 122 l. - Az országos nagy és a vidéki kis naptárok sorában érdekes kezdeményezés volt egy táj: a Balaton környéki megyék közönségének készült naptár, amely a hasznos tudnivalókon kívül történelmi részt is közölt.

A kiállított példányt Eötvös Károly /1848-1872/ irodalomtörténész, az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosa kapta vörösberényi barátjától /a szerkesztő Pap Gábortól/, pápai joghallgató korában.

Amerikai Magyar Népszava. 1901-1969. - A legrégebbi - ma is élő - amerikai magyar nyelvű munkásmozgalmi lap a hazai gyűjteményekben eddig hiányosan állt a kutatók rendelkezésére. Az OSZK-nak 1981-ben mikrofilm-csere útján sikerült megszereznie a Library of Congress /Washington/-tól a fenti évek anyagát 167 mikrofilm-tekerccsen. /1 eredeti szám és 2 mikrofilm-doboz./

A kiállítás rendezői - ujitásként - megjelentettek 150 /!/ példányban egy 16 lapos tárgyismertető füzetet, amely a kiállító intézmények által készített felterjesztős szövegének felhasználásával eligazította a nézőt a bemutatott dokumentumok között. A füzet szövegei, bizony, aránytalanok. Egyes intézmények /a tapasztaltabbak/, részletesebben mutatták be a tárgyat, történetét, fontosságát részletezve, mások a felterjesztésben csak a legszükségesebb adatokat közölték, nem számítva arra, hogy ebből a szövegből készül a sajtó és a nagyközönség számára a sokszorosított ismertető füzet. A jövőben tehát a szervezőknek gondolni kell arra, hogy a szabatosan, egyértelműen fogalmazzák meg a kiállító intézmények teendőit. Külön kellene kérni - a felterjesztés szövegén kívül - a tárgyismertetőt - /esetlen megszabott terjedelemben!/ és /ez is fontos!/ szöveg-tervezetet a kiállítandó tárgy mellé kerülő felirathoz. Remélem, az OSZK munkatársai közül az idén nagyobb számban tekintették meg a kiállítást mint tavaly, és meg voltak elégedve a könyvtárunk szereplésével.

A kiállítás első napján, április 23-án Villangó István minisztériumi főosztályvezető a sajtó képviselőit tájékoztatta a közgyűjtemények múlt évi eredményeiről és az 1982. év terveiről és várható eseményeiről. Az utóbbiak közül - számunkra - a legfontosabb az a bejelentése volt, hogy hamarosan haza kerül Leuvenből az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazó latin nyelvű kódex. Örömmel hallották, - nemcsak az OSZK jelenlévő képviselői is - hogy az illetékes főhatóságok állják a vári épületünk átadásának határidejét /1983. december/. Az 1982. év magyar szempontból legjelentősebb külföldi kiállításának nevezte

az ausztriai Schallaburgban májusban megnyíló "Corvin Mátyás és a reneszánsz Magyarországon" c. kiállítást, amelyhez számos hazai közgyűjtemény, köztük az OSZK is jelentős anyaggal /Corvinák!/ és munkával /tárgyismertető a német nyelvű, osztrák kiadásban megjelenő katalógusba/ járult hozzá. /A kiállítás bemutatására következő számban visszatérünk./

Bor Kálmán

Rimay-ülésszak Keszthelyen

A Magyar Tudományos Akadémia Reneszánsz-kutató Csoportja és az egyetemek régi magyar irodalmi tanszékei szokásos - kétévenkénti - vándorgyűlésüket ezúttal Keszthelyen tartották május 18. - 22. között. Az ülészak témája Rimay János és kora volt, a részvétel azonban nemcsak az adott korszak kutatóinak, hanem minden jelenlévőnek is általános tanulsággal szolgált. A zsúfolt program következtében az előadások vitái még az ugynevezett szabadidőben is folytatódtak, jó lehetőséget teremtve arra, hogy a hivatalos hozzászólástól visszariadóak is megbeszélhessék szakmai problémáikat, a pályakezdő kutatók vagy érdeklődők személyesen is megismerkedhessenek tudományáguk szaktekintélyeivel.

Könyvtárunkat a magas részvételi költség miatt csupán három fő kiküldött képviselhetette /további 3 kollégánk saját költségén, de rendkívüli fizetett szabadsággal vállalta a részvételt/, így az otthonmaradottak nevében is irigykedve néztük azt a népes csoportot /10 fő/, amelyet az egyik vidéki nagykönyvtár delegált az ülészakra.

A Rimay János költészetét, irodalmi kapcsolatait, diplomáciai tevékenységét és a kor szellemi arculatát sokoldalúan megvilágító előadások között szép sikert arattak kollégáink is. Szabó András, a Kézirattár munkatársa a közelmúltban védte meg doktori disszertációját a Vizsolyi Biblia témájából. Mostani előadása ennek a munkának mintegy melléktermékeként született, benne a Balassi-epicédium és a főúri mecénás, Rákóczi Zsigmond kapcsolatáról számolt be. Szelestei Nagy László, aki ösztöndíjasként az elmúlt évben néhány hetet az NDK-ban töltött, ennek az utnak az eredményeiből nyújtott izelítőt. Előadása olyan Jénában található emlékkönyvekről szólt, amelyekbe Rimay János tett - eddig ismeretlen - bejegyzéseket.

Az ülészak teljes anyaga várhatóan még ebben az évben megjelenik az Irodalomtörténeti Közleményekben és az érdeklődők ott találhatnak részletes beszámolót is.

/N. S. K./

MÚLTUNK ÖRÖKSÉGÜNK

FÜRDŐ VAGY KÖNYVTÁR?

/Az olvasószolgálat emlékalbumából/

I. KÉP

[Csöng a telefon. Női hang.]

- Halló, Széchenyi?
- IGEN, KÉREM! TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT.
- Tessék odahívni a telefonhoz Tibli Pétert.
- KIT, KÉREM?
- Tib-li Pétert.

[Az ügyeletes megnézi a házi telefonjegyzékben, hátha van ilyen nevű kartársunk, de nem találja. Ugy látszik, rosszul hallotta a nevet.]

- TESSÉK BETŰZNI A NEVET.
- Tivadar, Irén, Béla, Lajos, Irén - Tibli Péter.
- ILYEN NEVŰ NEM DOLGOZIK NÁLUNK.
- Nem is ott dolgozik. Vendég.
- KÉREM, A LÁTOGATÓKAT NEM TUDJUK A TELEFONHOZ HIVNI.
- Hogyhogy? Nem jó a megafonjuk?
- NEM IS VOLT MEGAFONUNK.
- Ugyan már, ne mondja kedves, tegnap is a melegvízből hívtak ki a hangosbeszélővel.
- DE NÁLUNK MELEG VIZ SINCS.
- Haha, a Széchenyiben nincs melegvíz? Mióta? Ne mondjon ilyet, mert ideges leszek.
- NE TESSÉK IDEGESNEK LENNI! A SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN NINCS MELEGVIZ.
- Könyvtárban? Hát nem a Széchenyi fürdővel beszélek. Akkor mit bolondít már egy félórája, maga szentelen?

[Bumm... Jól lecsapta a kagylót.]

2. KÉP

[Öt perc múlva megint telefon csöng. Női hang.]

- Halló, Széchenyi?

- IGEN, KÉREM! TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT.

- Tessék idehívni a telefonhoz Sibli Pétert.

- KÉREM, EZ NEM A SZÉCHÉNYI FÜRDŐ, EZ A SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR!

- Igen, igen, ott van Sibli Péter a nagyolvasóban, tessék már kihívni egy percre, nagyon fontos ügy.

- NEM TUDJUK KIHIVNI! Telve van az olvasóterem, nem ismerjük névről az olvasókat, hangosan sem mondhatjuk a nevét, mert zavarnánk a többi olvasót.

- Hát pedig igazán idehívhatná.

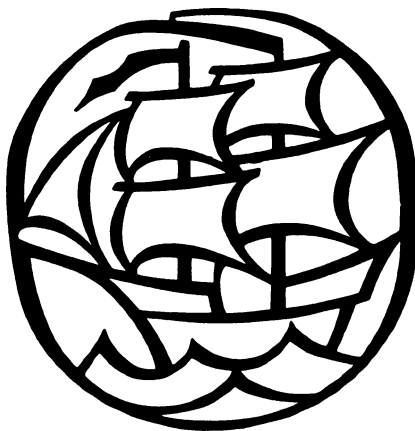
- TESSÉK MEGÉRTENI, hogy nem zavarhatjuk meg a könyvtár rendjét. Sziveskedjék bejönni, és kihívni akit keres.

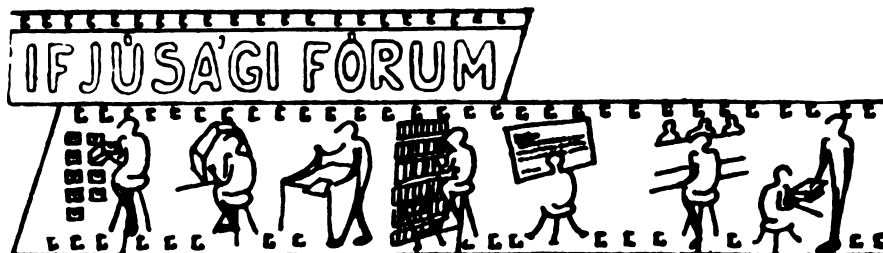
- Igazán nem szép magától, most a tantuszom is kárbament.

[Bumm. Ez is lecsapta.]

STATISZTIKAI MUTATÓSZÁMOK KIEGÉSZÍTÉSKÉNT AZ 1960. ÉVI JELENTÉSHEZ: Az első félévben telefonon keresett olvasók száma nemi megoszlás szerint: a/ NŐ keresett FÉRFIT 679 esetben. - b/ NŐ keresett NŐT 1 esetben. - c/ FÉRFI keresett NŐT 0 esetben. -[V.B.]

HELYREIGAZÍTÁS. - Az "OSZK Híradó" szeptemberi számában statisztikát közöltünk, amely szerint az első félévben 679 nő keresett telefonon férfi olvasót és 0 férfi nőolvasót. - Mint megállapítottuk, ez AZ ADAT NEM FELEL MEG A VALÓSÁGNAK, mert hiányos adatgyűjtésen, az osztály férfitagjainak kimutatásain alapult. A TÁJÉKOZTATÓ OSZTÁLY NŐTAGJAI kiegészítéssel közölték, hogy tudomásuk szerint 812 ESETBEN FÉRFIHANG KERESETT telefonon NŐOLVASÓT. - Az adatgyűjtés tovább folyik. Mivel osztályunkon a női dolgozók vannak többségben, az évi végeredmény alakulása nem kétséges.

Beszámoló az alágazati ifjusági parlamentről

1982. ápr. 30-án hatan vettünk részt az OSZK-ból a közgyűteményi és közművelődési dolgozók országos alágazati ifjusági parlamentjén. Megtiszteltetést jelentett a számunkra, hogy a közgyűteményi Intézetekben dolgozó fiatalok szekcióülését Vajda Gábor, könyvtárunk egyik küldötte vezette le, Nagy Zoltán pedig, mint a közalkalmazottak szakszervezetének képviselője is, a záró plenáris ülésen értékelhette a parlament munkáját.

A bennünket közelebbről érintő szekcióülésen olyan eleven vita alakult ki, az okos és építő, ugyanakkor nagyobb részt a realitások keretei között maradó javaslatoknak olyan tömege hangzott el, amely az ülésen résztvevő miniszterhelyettest, Hanga Máriát és minisztériumi főosztályvezetőt, Villangó Istvánt is mélyen impresszionálta. Ebből a vitából szeretnénk most izelitőt adni. Beszámolóinkban nem tartunk logikai rendet, hanem a javaslatok, hozzászólások időrendjében haladunk.

Az első hozzászóló rögtön azzal a számunkra is elmondhatatlanul szimpatikus javaslattal állt elő: vehessenek részt a közgyűteményekben dolgozó nyelvszakosak is, a nyelvtanárokhöz hasonlóan nyári szabadegyetemen külföldön!

A nyelvpótlék-adását ugyan elvileg lehetővé tették a Gorkij Könyvtárban, de ahhoz, hogy kifizethetővé is váljon, a bértömeget is növelni kellett volna. /Villangó et. ígéretet tett a panasz orvoslására./

Időrendben harmadikként került elő a lakáskérdés, ekkor azonban kellően dramatikus hangon festették le az egyedülállóak súlyos lakáshelyzetét. Ugyanis a nagycsaládosoknak, ha sokára és nehezen is, de elvben van reményük arra, hogy lakáshoz jussanak, míg az egyedülállóknak se pénzük, se lehetőségük, de még csak reményük sem lehet erre. Ujból és újból előjött a lakáskérdés a hozzászólások során továbbra is. Elsősorban olyan albérlési házak építését sürgették a küldöttek, amelyek az indulás éveiben legalább átmeneti megoldást jelentenének. Vidéken pedig a szolgálati lakások számának növelése látszik lehetségesnek.

Nagy jelentőségűnek nevezte javaslatát az a Vas megyei küldött, aki arról beszélt, hogy a nappali tagozatos egyetem öt éve is számítson be a munkaviszonyba. Javaslatával mi is csak egyetérteni tudtunk.

Sok javaslatban és sok oldalról került elő az a kérdés, hogy a közgyűjteményekben /könyvtárak, levéltárak, muzeumok/ sehol sincsenek kellő számban és képzettségben - jobb szó híján használom - középkáderek, vagy ha tetszik nincs kiszolgáló személyzet. Világos, hogy itt a gazdasági helyzetünkből következő olyan társadalmi jelenségről van szó, amit az egyes intézmények magukban nem tudnak megoldani. Ez azonban nem jelenti azt, hogy lemondhatunk az önálló megoldás kereséséről is.

Ugyancsak egyik központi témájává vált a szekció ülésnek a közgyűjteményi munka alacsony társadalmi presztízse, ezt nemcsak az alacsony keresetek okozzák, hanem a nyilvánosság által is jól ismert alacsony szintű eszköz-ellátottság, ezeknek az intézményeknek a sokszor méltatlan elhelyezési körülményei, az újak építésére hozott, de soha meg nem valósuló tervek, és nem utolsósorban a munkánkat népszerűsítő csekély propaganda. Az ezzel kapcsolatos javaslatok szerint éppen ez utóbbiban lehetne könnyen és gyorsan előrelépni. S ebben bizony nekünk is megvannak a magunk kötelezettségei!

Érdekes ötlet volt, hogy a közgyűjteményi intézményeknek is létre kellene hozniuk a maguk kisvállalkozásait, olyan ügyek finanszírozására, amelyekre a költségvetés nem nyújt lehetőséget. Ehhez azonban arra lenne szükség, hogy ne legyen olyan merev az utasításrendszer. /Szerintem ilyen kis-vállalkozásokra az OSZK-ban is számos lehetőség volna!/
/

Diplomás dolgozóinkat érintette az a hozzászólás, amely arról panaszkodott, hogy ennek a rétegnek nem lehet tulórárt fizetni, s ez nemcsak hátrányos helyzet, hanem a munkaszervezésben is sok helyen okoz komoly nehézségeket. Rámutatott a hozzászóló arra, hogy ez más területeken pl. a pedagógusoknál egészen természetes.

A Szolnok megyei könyvtár részéről azt kérték, hogy végezdhessenek egy szakon kiegészítőleg egyetemet a főiskolai népművelés-könyvtár szakosak. Erre most csak egyedi esetekben van lehetőség.

Megintcsak számunkra is rendkívül fontos javaslat volt, hogy szervezzenek a fotósok számára felsőfoku képzést! Hiszen a közgyűjteményekben sokszor csak igen kvalifikált szakemberek tudnak megfelelni ezen a területen támasztott követelményeknek. Bizony a mi könyvtáros-fotósaink részére sincs ilyen-irányu szakmai előrelépési lehetőség.

Utoljára adta meg magának a szót a mi gondjainkat tolmácsoló küldött, az elnöklő Vajda Gábor. Megbízásához hiven a vári építkezések minél előbbi befejezésének szükségességéről beszélt, s ezen belül az étkeztetés megoldatlanságára hívta fel a figyelmet.

Villangó elvtárs válaszában ismertetését a nekünk adott felelettel kezdjük, majd kiemelünk belőle néhány gondolatot. A vári építkezésekre nézve megnyugtatót bennünket, hogy 1983 vége felé valóban költözhetünk. A közétkeztetésre a mai állapotok szerint a Hess András-téri diák-menzán lesz lehetőség. Ez a megoldás azonban - véleményünk szerint - egyáltalán nem megnyugtató, hiszen ez a menza azon túl, hogy igen messze van a könyvtár leendő épületétől, már most is tulzsufolt.

Villangó elvtárs rögtönzött válaszából még néhány gondolat. A külföldi pályázatok részben helyettesítik a nyári egyetemeket. Javasolni fogja a szakszervezeteknek, hogy foglalkozzanak az egyetem munkaviszonyba való beszámításával. Ez a kérdés azonban csak országosan oldható meg. A rugalmas munkaidőt sürgető javaslatokra azzal reagált, hogy a munkaidő beosztásának kérdése az egyes intézményekben egyre inkább a belső harc kérdésévé válik, és ezt segítik majd az ezzel kapcsolatban küszöbön álló rendelkezések is. A fotósok felsőfoku képzését javasolni fogják és megvizsgálják konkrét lehetőségeit. Támogatja azt a gondolatot, hogy a közgyűteményi intézmények keressenek önálló anyagi forrásokat /kiszállalokozás/. A lakáskérdésben a minisztérium meg fog tenni minden tőle telhetőt, elsősorban az albérleti házak építésének előmozdításában. A lakásügy azonban olyan kérdés-komplekszum, amelyben a minisztérium sokat nem tehet; az egyes intézményeknek, illetve a fenntartó szerveknek maguknak is kell keresni a segítség lehetőségeit. A továbbiakban a mostanában közgyűteményi célokra rendelkezésre álló anyagi eszközökről megállapította, hogy azok valóban szűkösek, de a mégis meglévőket a kiemelt feladatokra koncentrálni és a feladatok rangsorolásával igyekeznek a lehető leghatékonyabban felhasználni.

Ugy gondoljuk, nemcsak kötelességünk volt tájékoztatni az ifjusági parlamentről a könyvtár dolgozóit, hanem reméljük, hogy a fenti tabló, ha szükségszerűen töredékes is, jó ötleteket és elveket adhat a magunk gondjainak megoldásához.

Heltai János
az SZB ifj. felelőse

KÖNYVTÁRUNK É L E T É R Ő I

Szakszervezeti hírek

25 éves szakszervezeti tagságuk alkalmából a Közalkalmazottak Szakszervezetének emléklapját kapták: Barsin József /Hirlap-raktár/, Beőthyné Kozocsa Ildikó /Restauráló laboratórium/, Gerőly Józsefné /Sokszorosító és kötészet/, Kiss Jenőné /Főlöspéldány központ/, Losonczi Andrásné /Könyvtárközi kölcsönzés/, Savanyó Rezsőné /Igazgatási osztály/, Tábori Györgyné /Mikrofilmtár/ és Urosevics Danilo /KMK Oktatási osztály/. Az okleveleket a bizalmi testület június 14-i ülésén adták át. /Az ülésen elhangzott közérdekű témákról a következő számban adunk tájékoztatást./

Brigád-mozgalom az OSZK-ban

Mi, a Rosenberg házaspár utcai Hirlapkötetési csoport dolgozói úgy határoztunk, hogy a jobb, kollektív munkavégzés érdekében brigádot kívánunk alapítani. A megalakuló brigád felajánlja a következőket:

1. A zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtárban az intézményvezetés által betervezett állományvédelmi kapacitáson felül felmerülő munkálatok elvégzése.
2. A vári raktárba felszállított /az olvasóteremben szabadpolcra kerülő/ könyvek soron kívüli javítása az igények és lehetőségek szerint.

3. Az iparitanulók oktatása és képzése az intézmény igényeinek megfelelő, könyvtári könyvkötő képzettség, szakmai gyakorlat elsajátításának elősegítése.
4. Az import anyagok gazdaságos felhasználásával törekszünk az önköltség csökkentésére.
5. Közös kulturális programok megszervezése és lebonyolítása.

Brigádunk névadójául Misztótfalusi Kis Miklóst választanánk, tekintettel a magyar nyomda- és kötetstörténet terén kifejtett nagyjelentőségű munkásságára.

Budapest, 1982. április 16.

Buksa Márta, Fodor Eszter, Grineusz Ferencné, Horváthné Payer Berta, Kalocsai László, Samkó Ferencné, Törpényi Lajos, Ubornyák Katalin, Viz Judit

A korábbi évek gyakorlatának megfelelően - a Közalkalmazottak Szakszervezete Budapesti Bizottságának revizora ellenőrizte az alapszervezet gazdasági, pénzügyi munkáját. A vizsgálati jegyzőkönyv két, kiragadott részletét már ismertette a KIS Híradó; most teljes terjedelmében közöljük.

Vizsgálati jegyzőkönyv

Felvéve Budapesten 1982. május 5-én az Országos Széchényi Könyvtár Szakszervezeti Bizottságánál tartott pénzügyi-gazdasági ellenőrzésről.

Jelen vannak: dr. Susánszky Zoltánné SZB-titkár, Reisenleitner Lajosné SZVB-elnök, Szinainé László Zsuzsa gazd. felelős, Székely Béla központi revizor, mint a vizsgálat vezetője.

Ellenőrzött időszak: 1979. április 1-től 1982. május 4-ig.

Az ellenőrzés módja: próbaszerű, az 1982. évre vonatkozóan tétéles.

Megállapítások

1. Általános adatok, szervezettség

A könyvtár korrigált állományi létszáma az ellenőrzés időpontjában 490 fő, a szervezett dolgozók száma 479 fő. A szervezettség aránya 97, 8 %-os. Ezen kívül 75 nyugdíjas és 22 jogfenntartó tagja van az alapszervezetnek.

A tagdíjfizetési morál mértéke kedvező, 99, 6 %-os. Tagdíjfizetési elmaradása mindössze 2 főnek van, betegség miatt.

A tagságot a bizalmi hálózat útján látják el - havonta rendszeresen - tagdíjbélyegekkel. A kiosztásra kerülő tagsági bélyegekről minden hónapban bizalmi csoportonként részletezett - cimletenkénti felsorolást is tartalmazó és összegezett - kimutatást vezetnek egy füzetben grafit ceruzával. Ennek alapján adják át - aláírás, illetve átvételi igazolás nélkül, előre borítékolva - szétosztásra a bizalmiaknak /esetenként kézbesítőknél/ a tagdíjbélyegeket. Az ellenőrzés időpontjában a 26.553 forint összegű bélyegállományból 24.650 forint értékű bélyeg volt kiadva a fenti módon a bizalmiaknak. Az ellenőrzés felhívja az SZB figyelmét arra, hogy a jövőben a bélyegek átadását - a biztonsági követelményeknek megfelelően - az átvevőkkel, olvasható aláírással igazoltassák.

A szakszervezeti tagsági könyvekben lévő bélyegeket évenként, a tagdíjosztály bejegyzésével egyidejűleg a követelményeknek megfelelően felülbélyegzéssel érvénytelenítik.

A szakszervezeti tagok nyilvántartólapjait jól áttekinthető csoportosításban, naprakészen vezetik. A kartonokra a szükséges adatokat /besorolás, segélyezés, üdülés stb./ rendszeresen feljegyzik.

A múlt évi tagdíjbevételei tervet 99,7 %-ra teljesítették.

2. A költségvetés teljesítése

Az alapszervezet a múlt évi eredeti bevételi tervét - a szakszervezeti központtól és a BB-től kapott 20.000, ill. 5.000 Ft összegű külön támogatással együtt - 123,4 %-ra teljesítette. A kiadások teljesítési aránya 98,5 %-os volt. Ennek következményeként az alapszervezet forrásalapja 9,7 Ft-tal, mintegy 15 %-kal nőtt. A felhasználás csökkenése elsősorban a szociális kiadásoknál /15 %/, a sportfelhasználásoknál /33 %/, kisebb mértékben, mintegy 9 %-os arányban a szervezési és ügyviteli felhasználásoknál mutatkozott.

A kórus részére juttatott 20.000 Ft-os központi támogatásból 19.200 Ft-ot rendelkezésszerűen használtak fel. A BB-től az intézményi sportszervezet támogatására kapott 5.000 forintot a múlt évben még nem utalták át a sportkörnek. Felhasználására ez évben kerül sor.

A segélyezésre fordított összegek aránya - a bruttó tagdíjbevételekhez viszonyítva - 20,7 %-ot tett ki, így némileg meghaladta az e célra felhasználható 16-18 %-os mértéket. Megjegyzendő, hogy a segélyek folyósítása minden esetben indokoltan, a bizalmiak javaslata alapján és okmányokkal alátámasztva történt. A revízió megítélése szerint a tagság szociális összetétele /kisnyugdíjasok, nődolgozók aránya stb./ indokolhatja a szokványosnál magasabb segélyezési arányt. A költségvetést bizalmi tanácskozás hagyta jóvá.

3. Pénzügyi és bizonylati fegyelem

Az SZB gazdasági felelőse a pénztár- és banknaplót, valamint az egyéb előírt nyilvántartásokat szabályszerűen és folyamatosan vezeti. A bevételi és kiadási bizonylatokhoz minden esetben csatolják a szükséges alapokmányokat. A reszortfelelősök ellenjegyzik a gazdasági felelős által szabályszerűen érvényesített és az SZB titkára által utalványozott bizonylatokat.

Az ellenőrzés alkalmával a naprakész, lezárt pénztár- és banknaplóval egyeztetett értékcikk rovancsot végeztünk, melynek eredményeként megállapításra került a tényleges készleteknek az egyezősége a nyilvántartásban mutatkozó egyenlegekkel a következők szerint:

Pénztár	2.874,60 Ft
OTP csekkszámia	51.423,- "
Szaksz. bélyegkészlet:	
a bizalmiaknál	24.650,- " /kimutatás szerint/
a kezelőnél	1.903,- "
beutalójegy-készlet	19.256,- "
Követelések	12,- "
<hr/>	
Összesen:	100.118,60 Ft
<u>Kötelezettségek:</u>	<u>17.134,- "</u>
<hr/>	

A bizonylati rend általában megfelel az előírásoknak.

Az üdülőjegyek nyilvántartását folyamatosan és naprakészen vezetik.

4. Egyéb észrevételek

Az OSZK Szakszervezeti Bizottsága - a korábbi helytelen gyakorlat szerint - jelenleg is beszerzi és kifizeti az üzemi tálaló konyha részére szükséges fűszereket és kenyeret. Az erre fordított összegeket az étkeztést igénybevevő dolgozókkal megtérítetik. A dolgozók által térített összegeket a pénztári és banknaplóban egyéb bevételként, a kiadásokat egyéb szociális felhasználásként számolják el.

A jövőben ezt a gyakorlatot meg kell szüntetni, mivel az üzemi étkeztetéssel kapcsolatos feladatok gyakorlati és pénzügyi lebonyolítása nem mozgalmi feladat, ennek lebonyolítása a vonatkozó jogszabályok szerint a költségvetési szervet /intézményt/ terheli.

E feladatokat "A költségvetési szervezeteknél és egyes más intézményeknél folyó étkeztetésről és az étkeztetésért fizetett díjakról szóló" 18/1976/VII.4./PM-MÜM együttes rendelet, illetve az ennek módosítására megjelent 12/1979/VII.24./ PM-MÜM együttes rendelet, valamint a 17/1981/VI.27./PM rendelet előírása szerint szükséges szabályszerűen ellátni.

5. A Számvizsgáló Bizottság munkája

A Számvizsgáló Bizottság létszáma teljes, 3 fő. Az ellenőrzési munkát megfelelő munkamegosztással látják el. A pénztár- és banknaplót az SZVB elnöke havonta rendszeresen és tételesen ellenőrzi. Az ellenőrzés megtörténtét a naplóban és a bizonylatokon aláírásával tanúsítja. A rovancsolási jegyzőkönyvet a gazdasági felelőssel együtt készítik el és havonta rendszeresen beküldik. Ezen kívül ellenőrzi a bizottság a félévi és évvégi beszámoló jelentéseket. Az SZVB elnöke rendszeresen részt vesz az SZB ülésein, gazdasági kérdésekben igénylik és elfogadják tanácsait.

6. Összegezve megállapítható, hogy az SZB gazdasági-pénzügyi munkája - az említett és már évek óta kialakult bélyegkiosztási gyakorlat kivételével - a korábbi évekhez hasonlóan színvonalasnak, jónak minősült a vizsgált időszakban is. Az SZB kapcsolata a Budapesti Bizottsággal jelenleg is jó.

Kmf.

Székely Béla
revizor

A jegyzőkönyvben foglaltakat megismertük, az abban ismertetett észrevételek alapján a szükséges intézkedéseket megtesszük.

dr. Susánszky Zoltánné
SZB-titkár

Reisenleitner Lajosné
SZVB-elnök

Szinainé László Zsuzsa
gazd. felelős

A szerkesztőség hírei

Hogyan alakult az OSZK Híradó példányszáma?

A felelős kiadótól kapott tájékoztatás szerint az 1982. évi 1-2. szám 497 példányban készült. Ebből előfizetett példány volt 219 /174 OSZK dolgozó, 45 nem OSZK dolgozó/. Ingyenes példányok összesen 199 /OSZK nyugdíjasok 156, GYES-en lévők 34, Igazgatási osztály 2, köteles 5, műszaki 2/. További tiszteletpéldányok 30 db; a Nemzetközi Csere-szolgálat kap 12 darabot. A térítés mentes példányok száma összesen 241. A Kiadványtárba kerül tartalékként 37 példány.

Az OSZK Kórusa és a pécsi Mecsek Kórus május 15-én finn vendégeket látott vendégül a Pollack M. téri diszteremben. A műsort a két vendégegyüttes az Imatrai Általános Iskola Kórusa és az Lahti Munkás Férfikar adta Kari Tettinen és Veikko Tiensuu vezetésével. A hangverseny látogatottsága a szokásos volt. Szerencse, hogy a vendéglátók és az éppen nem éneklő kórusok a nézőtérén ültek.

Nagyon szép feladat vár a Fotó Szakkör tagjaira. Épülő új otthonunk készülésének egymást követő fázisait, állapotát megörökíteni nagyon hálás feladat lenne. A Sokszorosító Üzem már rendelkezik olyan eszközökkel, hogy a Híradóban is reprodukálni tudja ezeket a felvételeket. Csattogjanak hát a gépek!

Az Ómagyar Mária-síralom /ÓMS/ hazatérése alkalmából a sajtó részére írásos "anyag" készült, amelyet a sajtótájékoztatón osztottak ki. V.Windisch Éva tudományos alapos-sággal és körültekintéssel megírt, közérthető szövege alapján a vasárnap este megjelenő hírlapunk /munkatársuk már pénteken megkapta a hétfői tájékoztatón szétosztott szöveget/ a következő megfogalmazásban "tálalta" az eseményt:

Belgiumból jött

Itthon a magyar ősköltemény

Hat évszázadnyi vándorlás után ismét visszakerült az országba az úgynevezett *Sermones Kódex*, melynek egyik lapja a XIV. század előtti magyar nyelvemlékek — a Halotti beszéd utáni — második legrégebbi példányát, az *Ómagyar Mária-síralom* nevezetűt tartalmazza. Az egyébként 302 őslévelet magában foglaló kódexet a bel-

giumi Leuven katolikus egyetemének küldöttel hétfőn adják át az Országos Széchényi Könyvtárnak. A kalandos hányattatások után végül is belga tulajdonba került, s a magyar költészet kezdeti történetéről valló nyelvemléküknéért cserébe leuveni és flamand vonatkozású ösnyomtatványokat ad a könyvtár.

Ára: 4,- Ft